

RELIQUIAE SANCTORUM IN CATALONIA

N. 14
Octubre
Novembre
Desembre
2022

En portada: EL RETORN DEL BEAT BONAVENTURA A RIUDOMS FA CINQUANTA ANYS

Dossier: EL BISBE TORRAS I BAGES I LES RELÍQUIES

Relíquies al territori: PLA DE L'ESTANY (2) BANYOLES

DUES DE LES RELÍQUIES DE SANT BARTOMEU A MALLORCA I EL BALL DELS COSSIERS

Reliquiaris: L'ARQUETA DELS SANTS MÀRTIRS DE MURA

Miscel·lània:

LES RELÍQUIES DEL MONESTIR DE SANTES CREUS

RELÍQUIES DE SANT GALDERIC A BARCELONA

LES RELÍQUIES ANOMENADES SANTES MASSES

EL COS DE SANTA REPARADA, ANTIGAMENT VENERAT A BEGUR

QUATRE-CENTS ANYS DE LA MORT DEL JESUÏTA PERE GIL

Presentació del MUSEU VIRTUAL 'RELIQUIAE SANCTORUM IN CATALONIA'

AMB LES SECCIONS HABITUALS I MÉS...

2
SUMARI

**A portada: capella del
Santíssim de Sant Jaume
de Riudoms amb el cos de
el beat Bonaventura Gran**

Editorial
p. 3

En portada:
EL RETORN DEL BEAT BONAVENTURA A RIUDOMS FA CINQUANTA ANYS
p. 4

Dossier:
EL BISBE TORRAS I BAGES I LES RELÍQUIES
p. 11

Relíquies al territori:
PLA DE L'ESTANY (2) BANYOLES
p. 15

**DUES DE LES RELÍQUIES DE SANT BARTOMEU A MALLORCA I EL BALL
DELS COSSIERS**
p. 22

Reliquiaris:
L'ARQUETA DELS SANTS MÀRTIRS DE MURA
p. 29

Miscel·lània:
p. 32

- LES RELÍQUIES DEL MONESTIR DE SANTES CREUS
- RELÍQUIES DE SANT GALDERIC A BARCELONA
- LES RELÍQUIES ANOMENADES SANTES MASSES
- EL COS DE SANTA REPARADA, ANTIGAMENT VENERAT A BEGUR
- LA HISTÒRIA DE DOS QUADRES RELIQUIARI
- QUATRE-CENTS ANYS DE LA MORT DEL JESUÏTA PERE GIL
- EL 'VENERAT' PEU DE LA MARE DE DÉU DE ROCAPREVERA

EL MUSEU VIRTUAL 'RELIQUIAE SANCTORUM IN CATALONIA'
p. 57

RELÍQUIES SÓN NOTÍCIA
p. 58

RECORDAR EFEMÈRIDES

El cicle incessant del pas del temps, recurrent segons els paràmetres humans, permet fer singular memòria de fets passats. Aquesta particularitat esdevé quan s'escau en un mateix moment de l'any o del segle. Les efemèrides passades, d'aquesta manera, poden ser recordades amb especial emoció.

Aquests darrers mesos, com els que vindran en el futur, ens han permès recordar gestes vinculades amb les relíquies de sants a casa nostra. Des de l'arribada del braç de santa Tecla a Tarragona fins al trasllat dels Cossos Sants a Manresa, passant per la recepció mataronina de les relíquies de les Santes. La importància que van tenir per a la comunitat d'acollida va ser tan gran que segles després encara forma part de l'imaginari col·lectiu i es festeja dignament. És ben singular el cas manresà quan la data de la processó que va dur les restes de santa Agnès, sant Maurici i sant Fruitós es va convertir en la Festa major poc temps després.

Aquests només són tres exemples del valor dels vestigis sacres més enllà de les diferències socials. N'hi ha d'altres, d'esdeveniments no tan divulgats, però que també han de ser considerats importants per a la cronologia de la devoció popular del país. En aquest número de la revista *Reliquiae Sanctorum in Catalonia* se'n recullen dos: per una banda, de la mà de Joan Torres Domènech -a qui agraeixo especialment la seva col·laboració- s'explica la cerca i rebuda del cos del beat Bonaventura Gran a Riudoms fa cinquanta anys; per altra banda, viatjant quatre segles enrere s'exposa la mort del jesuïta Pere Gil, estudiós dels sants catalans i, especialment, del bisbe barceloní sant Pacià.

Tots i cadascun dels episodis comentats mereixen la seva remembrança. Cadascun i tots formen part de la nostra història.

Joan Arimany i Juventeny

EN PORTADA

EL RETORN DEL BEAT BONAVENTURA GRAN A RIUDOMS FA CINQUANTA ANYS

El proper dia 23 de novembre es compleix el 50è aniversari de l'arribada de les despulles del beat Bonaventura Gran Peris (Riudoms, 1620-Roma, 1684), provinents de la Ciutat Eterna, a la seva vila natal. Un fet molt poc corrent, i que, malgrat les disposicions eclesiàstiques de retornar-les, continuen a la localitat, on reben una veneració extraordinària. En l'escaiença d'aquesta efemèrideensem que és oportú explicar la llarga història que l'ha unit sempre a la seva població, fins al punt que, malgrat el temps i la distància, els dos miracles que el portaren als altars ocorregueren a Riudoms.

Vida del beat Bonaventura Gran Peris

Frare franciscà llec, recol·lecte i reformador, és batejat a Riudoms (el Baix Camp) el 24 de novembre de 1620, amb els noms de Miquel i Baptista, fill de Miquel i Caterina. Perd la mare quan té 11 anys i el seu progenitor es torna a casar i té altres fills. Malgrat que s'ha dit que ve de pastors, el seu pare fou pagès, traginer, venedor de gel i hostaler. Als 18 anys és obligat a casar-se amb una tal Caterina, natural de Vinyols i els Arcs, la qual mor l'any següent. La tradició diu que no consumaren el matrimoni. Després, inicia la vida franciscana al convent d'Escornalbou (terme de Riudecanyes). Professa el dia 14 de juliol de 1641 i adopta el nom de Bonaventura. Com que no va voler ser mai sacerdot, va fer en diversos convents catalans feines d'almoïner i cuiner. El 1658 una veu divina li diu que ha d'anar a Roma per a una missió i aconsegueix una llicència per a pocs mesos, però ja no tornarà. Allí, gràcies a la influència de la família Barberini, crea una nova regla més estricta –coneguda com la Riformella–, que és aprovada pel sant pare Alexandre VII el 1662 i assoleix èxit. Crea una sèrie de cases dins la província de Roma i construeix la casa mare al Palatí (Roma), dedicada a sant Bonaventura, que encara es conserva. Mor a la Ciutat Santa l'11 de setembre de 1684, en olor de santedat. Fou declarat venerable el 1775, i beatificat el 1906. Dins la seva reforma, desapareguda el 1897, ha estat canonitzat sant Leonardo da Porto Maurizio, patró de les missions populars.

La devoció a fra Bonaventura

Després del seu decés, immediatament hom creu que fra Bonaventura és un clar canonitzable; per això se'n protegeixen les despulles, que acaben dins d'una escultura jacent que reproduïx la seva imatge, recoberta d'una urna de fusta i roba amb motlures pintades, amb el frontal de vidre, que es guarda a la casa mare. La seva capa es conserva a l'església prioral de Zaragolo, a la regió de Lazio.

A Catalunya, el pare provincial ordena el 1685 que es recullin testimonis dels que el conegueren, mentre que a Itàlia la família Barberini i el seu mateix orde apleguen molta informació – curiosament no es conserva cap escrit seu–. El 1723 es publica a Nàpols la primera biografia, en italià escrita pel jesuïta Francesco Maria Galluzzi, i el 1733 es tradueix al castellà, publicació que paga un nebot seu, amb un pròleg dels regidors de Riudoms. El 1775 s'aconsegueix que sigui declarat venerable. Durant el segle XVIII, la devoció al seu poble natal augmenta i s'usen estampes, pintures i exvots per invocar-lo i es fa servir com a relíquia una carta autògrafa, posada en una bosseta amb una veta blava, que es posa al coll de parteres i malalts.

A principis del segle XIX, Joan Antoni de Fivaller i de Bru (1758-1856), duc d'Almenara Alta, terratinent de Riudoms on passa temporades, fa de mitjancer perquè arribi a la població una relíquia autenticada. Augmenten els vilatans d'ambdós sexes que reben el nom de Bonaventura i se'n fomenta la devoció amb l'edició de noves biografies.

Portada de la primera biografia publicada sobre el Beat, el 1723

Capa del Beat Bonaventura servada a l'església arxiprestal de Zaragolo

Urn amb les restes mortuòries del Beat, ara a Riudoms, abans a Roma. Arxiu L'Om

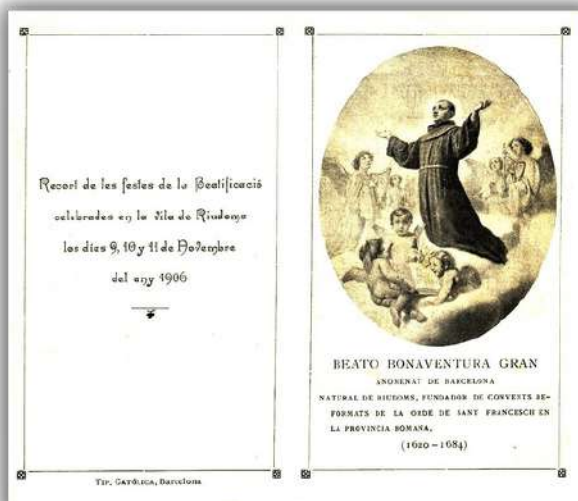
La beatificació

A la seva localitat nadiua es crea una confraria dedicada a anotar miracles i recollir diners. A la fi, es determina com a possible miracle un d'ocorregut el 1818 quan una partera, Rosa Massó, després de donar a llum queda en estat de coma durant tres dies, i quan se li imposa una relíquia del franciscà, reviu amb tot el coneixement. Aquest fet en fa recuperar un altre d'ocorregut el 1790, quan una viuda, Rosa Padrell, cau d'un cavall, se li entortolliga una soga a la cama i és arrossegada per l'animal que la deixa copejada i amb el peu destrossat. Davant una possible amputació, Rosa resa a una pintura del frare i queda curada. Entre el 1825 i el 1828 un jutjat eclesiàstic de Tarragona recull els testimonis i forma un procés, una còpia del qual se serva a Tarragona. El procediment s'envia a Roma perquè segueixi els tràmits oportuns. Passats els anys, el sant pare Pius X valida els miracles i declara beat el franciscà riudomenc per decret de 21 de maig de 1906. Les festes a Riudoms se celebren el novembre del mateix any, amb l'estreta col·laboració del canonge Dr. Gaietà Sentís Gran, familiar col·lateral del beatificat, i s'estableix com a dia commemoratiu el 21 de gener de cada any, després de Sant Sebastià, patró local. A l'església, la capella de sant Francesc es reconverteix en una dedicada al beat Bonaventura Gran. Tanmateix, la seva destrucció a la Guerra Civil fa que el 1950 se'n construeixi una altra, les escultures de la qual són construïdes en fusta per Claudi Rius; els dos sants laterals, sant Eusebi i sant Plàcid, són cisellats a criteri de la família patrocinadora. La pintura semicircular, que representa el miracle de Capranica, fou pintada pel riudomenc Josep Gispert; a les parets laterals, en una banda, hi ha representats en baix relleu i en plata els dos miracles i, a l'altra banda, hi ha un nínxol on es guarda el reliquiari major.

Escenificació en plata dels dos miracles que el portaren als altars, succeïts a Riudoms. Foto Josep Anton Carranza

Portada i contraportada de l'estampa que es donà durant les festes celebrades a Riudoms, amb motiu de la beatificació

Capella lateral dedicada al Beat, amb imatges de talla, inaugurada el 1950. Foto Mateu Salvat

Les relíquies

La circumstància que el seu cos es conservés a Itàlia de segur que l'ha protegit de les maltempsades bèl·liques que possiblement l'haurien fet desaparèixer a Catalunya. Així, el director d'aquesta revista conserva una relíquia seva amb autèntica de 1848. Segons un inventari de 1925, l'església de Riudoms en tenia una posada en un reliquiari de plata. En l'actualitat es conserven quatre reliquiaris seus, els quals no podem datar. Dos semblen bastant antics, i el menor denota un disseny més

Ninxol on es guarda el reliquiari major. Foto Josep Anton Carranza

Els tres reliquiaris que es conserven a l'església, encara que es desconeix la seva data. Foto Josep Anton Carranza

modern. També es conserven quatre botons folrats de vellut amb petites relíquies, així com d'altres en mans de particulars que els donaren quan anaren a visitar el Beat a Roma. Una de les més importants és la que aconseguí el pare montserratí Leandre Mestre, riudomenc, que ara es troba ens mans de la seva família, amb autèntica de 1946. El 1950 es va decidir donar relleu a la seva festa, es va passar del 21 de gener al 24 de novembre (data del bateig), i no l'11 de setembre (data de la mort), perquè el setembre els vilatans estan molts ocupats amb la recollida del raïm i les avellanes; cada cinc anys (els acabats amb u o sis) se celebren les festes quinquennals, en les quals es guarneixen els carrers. Es conserva un document de 1950 en què es manifesta el canvi d'una relíquia de la seva urna, una mica deteriorada, a un reliquiari de plata daurada, que es coneix com el reliquiari major, i diu així: *"La Reliquia es un pedazo de hueso de unos cuatro centímetros de largo por tres de ancho; tiene una inscripción impresa sobre papel que dice 'Ex ossibus B. Bonaventurae a Barcin.', está colocada sobre una almohadilla de seda asegurada por la parte posterior con un cordón de seda amarillo"*.

Aquest reliquier es farà servir per transportar-lo dalt d'un baiard, fins al 1972, a la processó que s'organitzava per la seva festa; ara surt a la processó que es fa una setmana abans, coneguda com "la processó dels fanalets". El 1954 s'inaugurà a Riudoms el primer edifici escolar d'ensenyança pública, que rep el nom de Beat Bonaventura Gran, i el 1956 el franciscà és declarat Alcalde Perpetu i es constitueix la seva confraria.

El 1988, amb la consagració de l'església de Sant Fructuós, a Tarragona, una relíquia del Beat, juntament amb altres, es diposità sota el seu altar. Un familiar col·lateral seu, el sacerdot Josep M. Gran Cirera (Barcelona, 1945-Guatemala, 1980), pertanyent a l'orde dels Missioners del Sagrat Cor de Jesús, ha estat declarat beat pel papa Francesc I i, en qualitat de màrtir, beatificat el 23 d'abril de 2021.

EN PORTADA

Quatre medallons amb relíquia, guardats a l'església, igual que se'n guarden en cases particulars. Foto Josep Anton Carranza.

El retorn de les despulles

Des de la celebració del 1950, la fama i la devoció del Beat entre els seus convilatans no van deixar de créixer. El 1952 es construeix al costat del seu habitatge nadiu una capelleta amb una fornícula tancada per un vidre, dins la qual es col·loca una imatge seva. També se'n potencia el culte a Vinyols, lloc d'on procedia la seva esposa. Se'n continuen editant biografies, així com gojos i himnes, alguns dels quals s'han convertit en representatius de la seva localitat. Gairebé cada família riudomenca té una escultura seva per invocar-lo.

Cada cop són més abundosos els pelegrinatges de compatriotes al convent de Roma per honorar-ne les restes, amb la mirada encuriosida dels franciscans italians ja que durant segles havia passat desapercebut aquell frare reformador a la seva casa mare. Això fa intuir a fra Tommaso A. Maggi, promotor de la canonització, que si el cos retorna a la seva pàtria, hi ha més possibilitats d'aconseguir els miracles necessaris. Així que el promotor activa el regrés, persuadeix membres de les altes instàncies eclesiàstiques, mou la burocràcia pertinent... Finalment un grup de pelegrins locals va a buscar-lo amb una furgoneta a Roma, i tornen a Riudoms

Riudomencs visitant a Roma les restes del Beat. Foto Josep M. Mas

Pelegrins que anaren a Roma a buscar les despulles. Foto M. Lluïsa Torrell

El rector de Riudoms, l'arquebisbe Pont i Gol i el cardenal Benjamin de Arriba esperant el retorn del Beat, el 1972. Foto de M. Lluïsa Torrell

EN PORTADA

Arribada a Riudoms de la furgoneta que transporta la seva urna. Foto M. Lluïsa Torrell

Trasllat de l'urna a l'interior de l'església. Foto M. Lluïsa Torrell

Comitiva d'autoritats anant a missa major, el 1972. Foto M. Lluïsa Torrell

amb les restes mortuòries, el dijous 23 de novembre de 1972, tres-cents catorze anys després de la seva partença.

El poble està exultant de felicitat. Assisteixen als actes moltes autoritats polítiques i religioses, entre les quals el governador civil de Tarragona, l'arquebisbe, Josep Pont i Gol, el cardenal Benjamín de Arriba y Castro... El trasllat d'un país a un altre de tota una enorme relíquia –com és el cos d'un beatificat– constitueix gairebé un fet sense precedents. El periple, que havia de ser un viatge d'anada i tornada, s'ha perllongat en el temps fins a l'actualitat.

El trasllat d'un país a un altre de tota una enorme relíquia –com és el cos d'un beatificat– constitueix gairebé un fet sense precedents

A partir de 1984, l'urna que guarda les despulles s'instal·la sota l'altar vidriat de la capella del Santíssim Sagrament, on s'acostuma a fer la missa diària. El 2004 la seva confraria, amb l'ajuda d'altres institucions, compra la casa natal, al carrer que porta el seu nom, i la restaura. El 2011 s'inaugura la restauració, cosa que la fa visitable.

Cada mes de novembre Riudoms continua celebrant la seva festa, amb una missa major concelebrada per molts sacerdots i acaba amb una processó que passeja les restes dalt d'una carrossa pel poble, i és costum de fer romeries des de la seva vila a Vinyols i el monestir d'Escornalbou (al terme de Riudecanyes) on entrà de novici.

Text: Joan Torres Domènech

EN PORTADA

Missa concelebrada el dia de la seva festa. Arxiu de la Parròquia

El Beat es passeja pels carrers del seu poble acompanyat dels seus conveïns. Arxiu de la Parròquia

BIBLIOGRAFIA:

Arxiu dels Franciscans de Catalunya.

Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona.

Arxiu Històric Municipal de Riudoms.

AA. VV.: *Nova Positio Super Dubio. Romana Beatificationis* [Canonizationis Ven. Servi Dei Fr. Bonaventuræ a Barchinone, Sacra Rituum Congregatione (SRC). Roma, 1771.

Galluzzi, Francesco Maria. *Vita di Fr. Bonaventura da Barcellona*. Nàpols, 1723.

Galluzzi, Francesco Maria. *Vida Admirable, y Portentosa del Venerable Siervo de Dios Fr. Buenaventura Gran*. Traducció al castellà pel pare Jayme Coll. Barcelona, 1733.

Il B. Bonaventura da Barcellona dell'ordine dei frati minori. Ricordo del Triduo Solenne celebrato in Roma il 9, 10, 11 Settembre 1906 per festeggiare la sua Beatificazione. Roma, 1908.

L'Om. Revista de Riudoms.

Sota l'altar de la capella del Santíssim reposen les restes del Beat durant l'any. Foto Mateu Salvat

La casa natal del Beat amb una capelleta al seu costat. Foto Joan Torres

Interior restaurat del menjador de casa seva. Foto Mateu Salvat

EL BISBE TORRAS I BAGES I LES RELÍQUIES

Redacció.- El bisbe Josep Torras i Bages, que va ser prelat de la diòcesi de Vic entre 1899 i 1916, tenia una especial atenció per a les relíquies de sants i la seva veneració. Amb aquesta actitud, responia a un dels compromisos que corresponia al seu càrrec.(1)

La 25a sessió del Concili de Trento, celebrada el 3 i 4 de desembre de 1563, indicava que vetllar per les restes sàcres era un deure episcopal: “Mana el sant Concili a tots els Bisbes, i altres persones que tenen el càrrec i obligació d'ensenyar, que instrueixin amb exactitud els fidels davant de totes coses, sobre la intercessió i invocació dels sants, veneració de les relíquies, i ús legítim de les imatges, segons el costum de l'Església Catòlica i Apostòlica, rebuda des dels temps primitius de la religió cristiana, i segons el consentiment dels sants Pares, i els decrets dels sagrats concilis [...]”.

Tot i que havien passat més de tres segles, aquesta directriu era ben present en les visites pastorals que el bisbe vigatà feia per les parròquies de la seva diòcesi.

En la seva primera visita, el 25 de gener de 1900, a l'església del Carme de la ciutat de Vic va contemplar les relíquies de sant Agapit. Segons el seu biògraf Mn. Fortià Solà, el bisbe va manifestar: “[...] que el cos de Sant Agapit, custodiat al Carme, sigui exposat i il·luminat el dia de la seva festa [...]; el mateix va encomanar fer amb les altres relíquies de sants (2). En una edició posterior ampliada, va afegir:

Sepulcre del bisbe Torras i Bages a la catedral de Vic

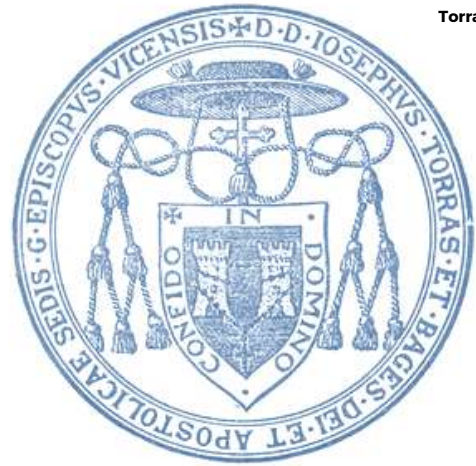
“Davant la relíquia ja citada de sant Agapit i d'altres relíquies que guarda l'església del Carme de Vic, dona el següent decret ajustat a les normes generals de l'Església: 'Existint en aquesta parroquial diverses relíquies de sants, i recordant el principi catòlic de veneració que s'hi deu, ordenem que no només els rectors sota la seva responsabilitat tinguin cura de tenir-les guardades en llocs convenients i que siguin tractades amb la reverència deguda, sinó que totes aquelles que jutgi el Mestre de Cerimonial de la nostra Església catedral, a qui vam donar concessió per a això, que resultin força autenticades o prou provat el culte immemorial d'aquestes, els rectors hauran de tenir cura que en el dia en què se celebri la festa del sant respectiu, o se'n faci memòria al Martirologi Romà, o si més no a la festa de Tots Sants, s'exposin a la veneració pública dels fidels, rendint així un tribut a la doctrina definida expressament en el sagrat Concili de Trento” (3).

La fermesa amb què el prelat concedia o retirava el seu permís es veu en la revisió a l'església vigatana de Sant Domènec. Davant del dubte, es deixava aconsellar pel cerimonier. En aquest cas, havia fet observacions en el cas del beat Francesc de Peradas que el bisbe havia tingut en compte.

Davant del dubte, es deixava aconsellar pel cerimonier

El 29 d'abril del mateix any, la visita es va fer a Sant Joan de les Abadesses. La inspecció a les eucarísties incorruptes les va fer el mateix bisbe, que les va manipular per certificar el seu estat incorrupte. A partir d'aquest reconeixement, dona les instruccions sobre la possessió de la clau que obre el receptacle i l'encomana als rectors de l'església parroquial. Afegia que aquesta clau hauria d'estar guardada en un lloc tancat amb tres claus i que aquestes estarien en mans del rector, del beneficiat més antic de la parròquia i d'un seglar escollit per ell mateix.

Escut del bisbe
Torras i Bages

El prelat utilitzava altres formes de comprovar la veracitat de les relíquies que trobava als diferents temples parroquials. D'entrada, sol·licitava l'autèntica o document semblant que fos el certificat de la procedència del sant o santa venerat. En els casos que aquest comprovant no hi fos, feia ús del recurs de consultar els feligresos de més edat amb l'objectiu de saber si el culte a aquelles relíquies tenia una tradició fonamentada i existent des de feia temps, així com si realment aquesta devoció es dirigia als sants assignats.

D'entre les relíquies que el bisbe Torrass havia inspeccionat amb aquest criteri, n'hi havia diverses com la de santa Coloma a Centelles, els Sants Màrtirs de Manlleu o sant Valentí de Navarcles.

D'aquest darrer, el 27 d'abril de 1908, en va decretar la redacció d'un document, que havia de de fer el rector parroquial, amb testimonis dels feligresos de més edat i de bona reputació, sobre l'antiguitat de la veneració de la relíquia a l'arqueta d'estil plateresc i que sempre havien atribuït a sant Valentí. Del mateix sant, es conservava l'anomenat "cristall de sant Valentí", de forma esfèrica, que s'utilitzava per als casos de part; en el segle XIX, fins i tot, s'havia adreçat a la cort reial. El bisbe Torrass, que n'era el posseïdor, no va tenir problema en cedir-lo quan va rebre una petició, però va recomanar fer-ne un ús discret i respectuós.

DOSSIER

Reliquiari de sant Valentí a l'església parroquial de Navarcles

Després de les inspeccions als convents manresans durant el juliol de 1909 per l'anomenada Setmana Tràgica, el bisbe va aturar-se a Moià. A l'església parroquial de Santa Maria es va adonar d'un reliquiari amb restes de Ponç de Planella i Pere de Cadireta, fills de la població de l'orde dominic que a finals del segle XIII van morir en mans dels albigesos en terres de la Seu d'Urgell. Tot i que s'havia iniciat el procés de canonització, aquest estava paralitzat. A Moià, però, havien obtingut unes relíquies cedides per l'església urgellenca on estaven enterrats i se'ls venerava com a beats. Malgrat que no podien ser considerants venerables, el bisbe Torras va permetre el culte local que se'ls professava per part dels sacerdots moianesos.

El bisbe era molt contundent en aquelles relíquies que formaven part de la tradició llegendària

El bisbe, en canvi, era molt contundent en aquelles relíquies que formaven part de la tradició llegendària i que no havien passat per cap estudi rigorós. El 27 d'octubre de 1904, va prohibir qualsevol mostra de devoció vers l'anomenat Cos Sant del monestir de Sant Pere de Casserres.

Aquesta relíquia constava del cos momificat d'un nen al qual s'atribuïa l'elecció del lloc on havia estat construït el cenobi en un meandre del Ter.

El 24 d'octubre de 1912, el bisbe de Vic Josep Torras i Bages va manar el trasllat de les relíquies de sant Irineu a l'església parroquial de Santpedor des de l'antic convent franciscà, exclaustrat el 1835, on s'honoraven des del 7 de setembre de 1732.(4)

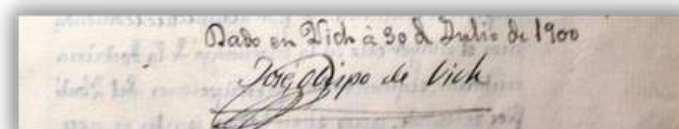
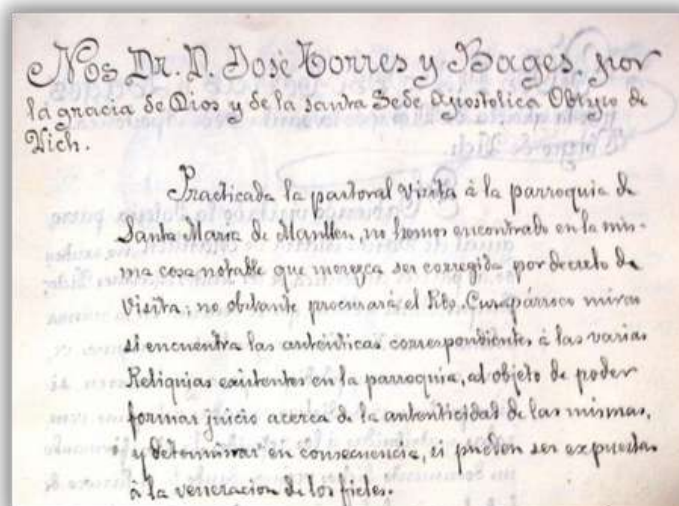
Notes:

1 Solà, Fortià. *Illm. J. Torras i Bages. Obres completes. Biografia*. Barcelona: Biblioteca Balmes, v. 3, 1935, p. 208-213

2 Solà, Fortià. *Illm. J. Torras i Bages...*, p. 154

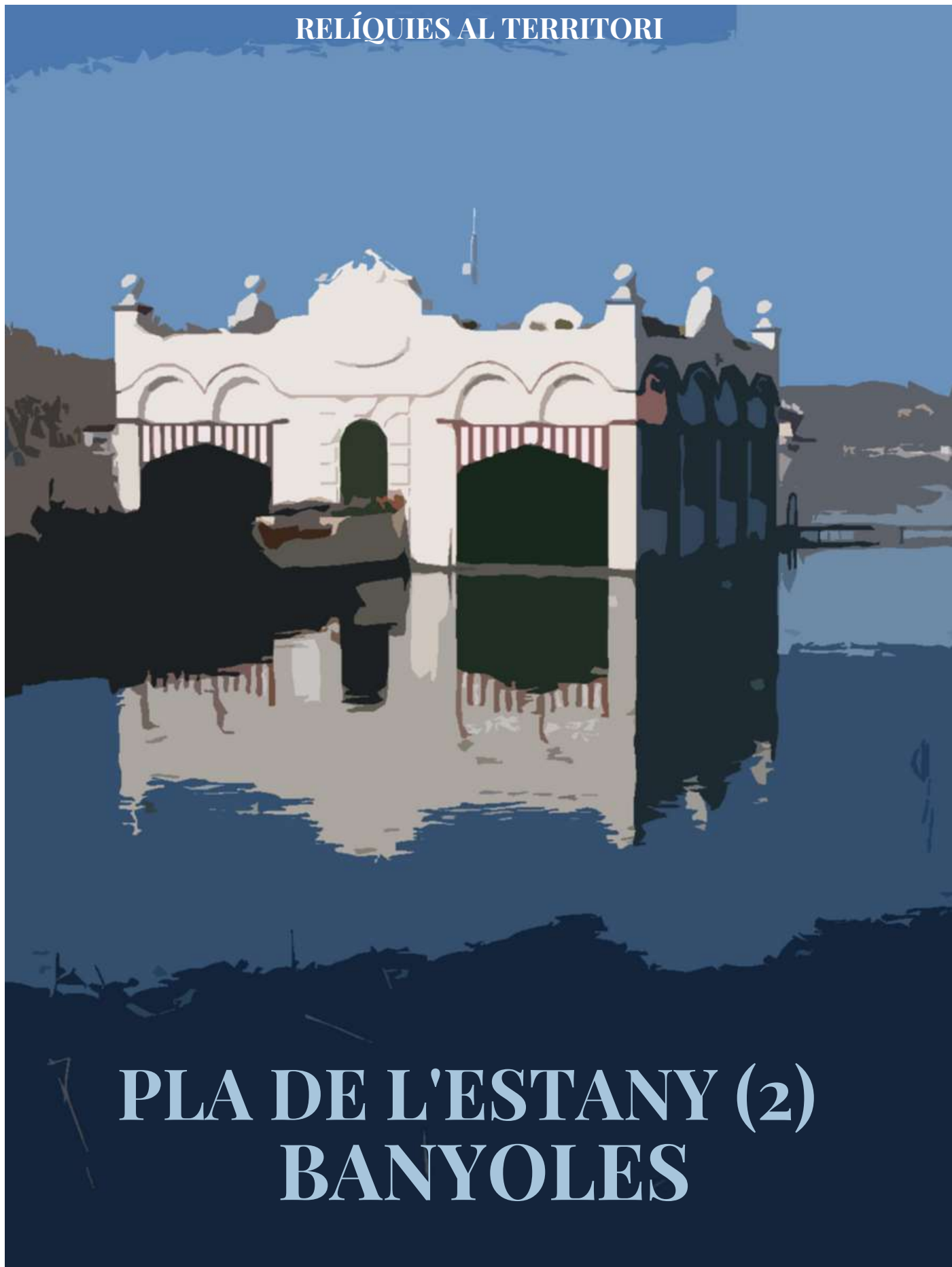
3 Solà, Fortià. *Biografia*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1993, v. 2, p. 177-178

4 Vila i Sala, Antón. *El cos de Sant Irineu, màrtir, que's venerava en l'Iglésia del ex convent de franciscans i ara en la parroquia de Sant-pedor*. Manresa: Imp. Cat. de Domingo Vives, 1925

Nota del bisbe Torras i Bages sobre la visita pastoral a l'església de Santa Maria de Manlleu

RELÍQUIES AL TERRITORI

PLA DE L'ESTANY (2)
BANYOLES

PLA DE L'ESTANY (2): BANYOLES

Aquest és el segon dels articles dedicats a les relíquies venerades al Pla de l'Estany.

Sant Martirià

Redacció.- La biografia tradicional de sant Martirià (1), malgrat la inexistència de referències documentals, expliquen que era d'una família florentina de fe pagana. Martirià va quedar orfe a dotze anys i, aleshores, va abraçar la fe cristiana i va donar les possessions als pobres. Per ordre divina es va desplaçar al monestir de Magdale on va conèixer l'abat Frusor, que el va batejar, i quan tenia vint-i-dos anys el va ordenar sacerdot. Posteriorment, el va substituir en el càrrec, que va ocupar durant tres anys. Passat aquest temps, fou reclamat per Junci, bisbe d'una illa anomenada Albenga, al mar de la Ligúria. El prelat tenia gran dificultat en convertir als pobladors pagans de la diòcesi. Martirià restà a Albenga fins a la mort de Junci, i un altre senyal diví va encomanar-li que succeís al prelat difunt. Durant tres anys més va ser cap de la diòcesi, dedicat a la predicació i a la conversió del poble. El seu desig, però, era fer penitència i amb un servent seu va navegar fins a Egipte, on es va dedicar a la vida eremítica per un altre període de tres anys. De nou fou sol·licitat a l'illa d'Albenga, on els seus antics fidels havien tornat a adorar als déus pagans. El cap de l'illa, que havia provocat la reconversió, va rebre Martirià i, en considerar-lo un oponent als seus desitjos, el va fer martiritzar fins que morí degollat.

Sant Esteve de Banyoles

La segona part de la llegenda descriu com les relíquies del sant van anar a Banyoles. Segons s'hi diu, per desig del mateix sant, que no se sentia prou venerat al lloc on estava enterrat, dos joves van transportar el seu cos, dins una bota, fins a la població catalana, on fou rebut amb grans honors. La dada que sí que forma part de la veracitat històrica és que l'any 1086, en la consagració de l'església del monestir de Sant Esteve de Banyoles, on hi van intervenir sis bisbes, a l'altar es van dipositar relíquies "de sent Martirian, del qual lo seu Sant Cors en aquesta sgleya present es collocat".(2)

RELÍQUIES AL TERRITORI

Segons l'afirmació de Francesca Español partint d'altres referències documentals, l'arribada de les restes de sant Martírià a Banyoles es podria situar entre els anys 1078 i 1086.(3)

La segona part de la llegenda descriu com les relíquies del sant van anar a Banyoles. Segons s'hi diu, per desig del mateix sant, que no se sentia prou venerat al lloc on estava enterrat, dos joves van transportar el seu cos, dins una bota, fins a la població catalana, on fou rebut amb grans honors. La dada que sí que forma part de la veracitat històrica és que l'any 1086, en la consagració de l'església del monestir de Sant Esteve de Banyoles, on hi van intervenir sis bisbes, a l'altar es van dipositar relíquies "de sent Martirian, del quol lo seu Sant Cors en aquesta sgleya present escollocat".(2) Segons l'afirmació de Francesca Español partint d'altres referències documentals, l'arribada de les restes de sant Martírià a Banyoles es podria situar entre els anys 1078 i 1086.(3)

L'arribada de les restes del sant es situaria entre 1078 i 1086

Sant Martírià era especialment invocat per fer ploure. Se solia dur el reliquiari -o el cos de sant Martírià, com se solia dir- a l'estany de Banyoles en processó. Aquest fet es va repetir en diverses ocasions al llarg dels segles, des de l'edat mitjana, i el seguici el podia encapçalar l'abat del monestir de Sant Esteve. El Llibre del secretariat de Banyoles, segons el Diplomatarí recopilat per Lluís G. Constans, en va deixar constància per al 6 de maig de 1718, el 27 de març, el 19 d'agost i el 18 de desembre de 1817 (any de la sequera més severa de la qual es tenen mesures científiques a Catalunya), el 7 de març de 1825, el 9 de maig de 1867 i el 26 de març de 1868. Ocasionalment, el reliquiari també es duia al convent dels pares Servites, situat a extramurs del nucli urbà, uns dies després de fer-ho a l'estany.(4)

Situació de Sant Esteve de Banyoles

Aquestes rogatives solien estar participades per gent de fins a una vintena de parròquies. A finals de 1817 van ser dinou els pobles que hi van assistir. La transcripció del document o carta que, el desembre de 1752, s'adreçava als pobles de l'entorn de Banyoles per sumar-se a les rogatives amb el cos de sant Martírià permet identificar que els destinataris eren el batlle i els regidors de Cornellà, Camós, Mata i Miánegas, Fontcuberta, Santenyis, Serinyà, Esponellà, Usall i Porqueres. En el text s'hi indicava l'objectiu: "Per implorar de Deo Ntr. Sor. la pluja que al parèixer tant importa al be publich ha resolt lo lltre. Sor Abat y Capítol a petidío del Magch Ajuntament quedisapte 9 del corrent mes de desembre entrant a la tarda se aportia processionalment en lo Estany de esta Vila lo Cos del Gloriós Martir St. Martíriá [...]".(5)

Després de la Guerra Civil, el 18 d'octubre de 1939, es va fer un reconeixement de part de metges a les relíquies de sant Martírià. En van prendre les mides i van classificar diverses peces òssies. La conclusió general és que havien format part d'un home que, en vida, mesurava 1,66 metres d'alçada. Els ossos examinats eren un fèmur, dues ròtules, una tíbia, un peroné, dos calcanis, el cúbit

RELÍQUIES AL TERRITORI

esquerre, diferents ossos dels dits del peu, elements diversos del tars i del carp, així com d'altres dels dits de la mà. També hi havia, en mal estat de conservació, trossos de costella, un sacre, trossos d'húmer, del radi i d'altres.(6)

L'arqueta i el bust de sant Martirià

Les relíquies de sant Martirià es van acollir en una arqueta que, en paraules de Francesca Español, és singular entre les peces que es conserven d'època gòtica.(7) La seva construcció es devia iniciar a la segona dècada del segle XV a la ciutat de Girona, segons els punxons que hi ha en diferents llocs.

L'arqueta és singular entre les peces que es conserven d'època gòtica

L'arqueta, segons Natàlia Iglesias, també mereix una gran consideració i la descriu amb aquestes paraules: "Obra cabdal del gòtic internacional català i peça mestra del taller dels Artau de Girona (Francesc Artau I i II), realitzada entre 1413 i 1453, l'arca destinada a contenir l'urna amb les relíquies de sant Martirià està feta de fusta, amb aplics i figures de plata repussada. Té la forma d'un temple gòtic, amb una torre central, coronada per una creu. Sota la torre hi ha, a cada banda, la imatge de sant Martirià beneïnt. A les façanes i als voladissos de l'arca hi havia 24 figures de sants, totes de plata".(8)

Segons Español, hi ha dificultats en distingir algunes de les imatges representades: "Majoritàriament, les figures es poden identificar pels atributs que ostenten, però n'hi ha algunes que no. Les dues cares menors les ocupen dues composicions de gran format. Una té la Mare de Déu entronitzada com a epicentre, l'altra, afegida tardanament, es consagra al martiri del sant bisbe".(9)

Arqueta (superior) i bust amb creu processional (inferior) el 1920.
Fons Salvany. Biblioteca de Catalunya

A finals del segle XVI, la devoció a sant Martirià rep un impuls en el marc de les directrius del concili de Trento. El 1899, es va inspeccionar el contingut de l'arqueta i se'n van extreure dues peces: un dit i el crani. El dit es va cedir als pares caputxins que tenien casa molt arrelada a Banyoles. Per al crani, es va encarregar a orfèvres barcelonins un bust de plata, reliquiari antropomorf, que representava el cap del sant. Malgrat que la relíquia va desaparèixer en els anys posteriors a la Guerra del Francès.

RELÍQUIES AL TERRITORI

Francesca Espanyol en fa la descripció següent: “El bust de plata de sant Martirià reproduceix el rostre d'un adult amb la barba afaitada, vestit de pontifical.” Aquest reliquiari es va afegir a les processons i actes públics en els quals es demanava la intercessió del sant.(10)

L'arqueta de sant Martirià ha viscut un dels robatoris d'art sacre més sonats de les darreres dècades, protagonitzat per Erik el Belga. A principis de 1980, les diferents peces del reliquiari es van sostreure del monestir de Sant Esteve de Banyoles i es van escampar a diferents llocs d'Europa, adquirides per antiquaris i col·leccionistes.

A partir de l'any 2009, es van localitzar una part de les figures robades. Des d'aleshores, mitjançant negociacions econòmiques, s'han recuperat 23 de les 28 que formaven l'obra original.

Sant Tirs de Banyoles

El Diplomatarí de Banyoles recollit per Lluís G. Constans, conté de sant Tirs les dades següents: “Banyoles venerava una mà de l'il·lustre confessor de Crist. Del petit pergami del segle XIII que es conserva tancat dins l'urna-reliquiari de sant Martirià vam poder desxifrar les següents paraules fins avui inèdites per estar molt borroses al peu del preciós document: Item manus sancti tirsi m. Mà que dins un reliquiari de plata va veure Domènec abans de 1639. També són consignades les seves relíquies a l'Acta de Translació de 1289 i es conserven en el Reliquiari Anònim de la Casa Missió de Banyoles amb aquest títol: Item reliquis mire sanctitatis et mire virtutis Seti. Tirsi. M. Dins l'església abacial tenia dedicada una capella, acabada l'any 1706, i un magnífic retaule barroc inaugurat dos anys després”.(11)

Notes:

- 1 Arimany, Joan. *Sants tradicionals catalans*. Sant Vicenç de Castellet: Farell, 2013, p. 98-99
- 2 Ordeig, Ramon. *Les dotalies de les esglésies de Catalunya: segles IX-XII*. Vic: EH, 1993, p. 183
- 3 Español, Francesca. *Sant Martirià, cos sant de Banyoles*. Banyoles; Girona: Ajuntament de Banyoles; Diputació de Girona, 2020, p. 19
- 4 Constans, Lluís G. *Diplomatari de Banyoles: 1700-1939*. Banyoles: Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles, 1993, vol. 6, p. 63, 64, 312, 313, 331, 393 i 395
- 5 Constans, Lluís G. *Diplomatari de Banyoles...*, p. 137
- 6 Constans, Lluís G. *Diplomatari de Banyoles...*, p. 445-446
- 7 Español, Francesca. *Sant Martirià...* p. 65
- 8 Iglesias, Natàlia. “L'arca de Sant Martirià: un trencaclosques gairebé complet”. *Revista de Girona*, n. 234, gener-febrer 2006, p. 36
- 9 Español, Francesca. *Sant Martirià...* p. 65
- 10 Español, Francesca. *Sant Martirià...* p. 96-98
- 11 Constans, Lluís G. *Diplomatari de Banyoles*. Banyoles: Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles, vol. 1, 1985, p. 17

RELÍQUIES AL TERRITORI

RELÍQUIES DIPOSITADES A L'ALTAR DE SANT ESTEVE DE BANYOLES EL 1086

La tercera consagració de l'església del monestir de Sant Esteve de Banyoles es va celebrar el 6 de setembre de 1086. L'acta redactada per donar-ne testimoni identifica la presència d'un bon nombre de bisbes, encapçalats per l'arquebisbe Dalmau de Narbona, i nobles de l'època. Igualment, enumera les relíquies dipositades al reconditori de l'ara de l'altar. Transcripció de Jaume Villanueva (*):

“Una capsa de cristall del fust de la vera creu , e de la manidora en que Jhesu Xpst fo posat, e de sepulcra de Jhesu Xpst, e de les vestadures de Madona Sancta Maria mare de Jhu . Xpist . E posarem axi matex en lo dit altar reliquies del propri cors de Sent Stevan, e de les peres ab que fon alapidat, e de les osses de Sent Paul, e de Sent Jacma Apostol, e de Sent Vicens, e de Sent Feliu de Gerona, e la dent de Sent Saturnin Bisba de Tolosa, e de les osses del glorios martir Sent Ti[r]s, e de la legion de Sent Maurici, e dels Sants qui son apalats masse, e dels Sants martirs de Gerona Sent German e Sent Paulin, e Sent Justin, e Sent Ausici, e de Sent Donat, e de Sent Florens, e de Sent Remol (o Reniol), e de les glorioses vergens Senta Eulalia e de Senta Cristina, e de les reliquies de Sent Martin confessor e Bisba de To[ur]s, e de Sent Troffimi, e de Sent Lanbert, e de Sent Ubert, e de Sent Marlirian del qual lo seu Sant Cors en aquesla sgleya present es collocat. Axi matex foren aqui posades moltes reliquies de molts Sants, dels quals lo lur nom no foren atrobats”.

Tres anys després, l'arquebisbe Dalmau de Narbona es trobava al monestir i hi afegia més relíquies:

“[...] del dit Sent Johan, e de Sen Pau enves cerç de la ara del altar, del cors e dels osses de Sent Stevan primer martir, e de Sent Gamaliel, e de Sent Nicodemus, e dels Ignoscents e dels Sants martirs Nerey et Achiley, e de Sent Narsi, e de Sent Nabori martir, e de Sent Ipolit , e de Sent Valentin Prevera, e de Sent Sabestian, e de Sent March, e de Sent Marcelliam, e de Sent Pancras, e de Sent Maurici, e de Sent Stevan Papa, e de Sent Mar, e de Senta Marte, e de Sent Urbici, e de Sent Víctor, e de Sent Flamidian , e de Sent Silvestra Papa, e de Sent Zeno Bisba de Rems, é de Sent Maior, e de Sent Quinnidi Bisba e confessor, e de Sent Nazari confesor, e de Senta Lucia vergen, e de Senla Scolastica, e de Senta Felicola. Encara del monastir de Senit Cogat foren apartades reliquies dels cors de Sent Cogat, e de Oculte martire, e de Sent Sever Bisba e de Sent Jlari infante martir, e de les Sanctes vergens Senta Juliana e Senta Proniana .”

(*) Villanueva, Jaume. *Viage literario a las Iglesias de España: viage á Gerona*. Madrid: Real Academia de la Historia, 1850, v. 14, (doc. XXVII), p. 319

cases d'Oliba

Una entrada conjunta a set grans monuments
del cor de Catalunya

Monestir de
Sant Joan de les Abadesses

Monestir de
Ripoll

Monestir de
Sant Pere de Casserres

cases
d'Oliba

Catedral de
Sant Pere de Vic

Monestir de
Santa Maria de l'Estany

Basilica de
La Seu de Manresa

Museu Episcopal de Vic

Des del Ripollès pirinenc fins a la conca igualadina, monestirs, canòniques, catedrals i parròquies s'escampen arreu del territori. Claustres, campanars, retaules i tota mena de tresors artístics ens parlen de la nostra història i ens donen moments de pau per al cos i l'ànima.

www.casesdoliba.cat

RELÍQUIES DE SANT BARTOMEU A MALLORCA

DUES DE LES RELÍQUIES DE SANT BARTOMEU A MALLORCA I EL BALL DELS COSSIERS

En el calendari estiuenc i festiu de Mallorca hi ressona d'una manera especial la diada de l'apòstol Sant Bartomeu (24 d'agost), que és colenda a diverses viles de l'illa. Llegim en el Martirologio para las Islas Baleares y Pitiusas, tantes vegades esmentat en els nostres treballs:

"Agosto. Día 24. La fiesta de san Bartolomé apóstol, el cual predicó en la Armenia y en la India el Evangelio de Jesucristo, y desollado vivo dió su vida por la fé, siendo venerado como á titular de las parroquias de Montuiri, Andratx, Sóller, Capdepera y de las Salinas, en cuyo día del año 1809, se puso en esta Iglesia por primera vez el Santísimo Sacramento y la pila bautismal: igual concepto tiene en las iglesias de las jerónimas de Inca y en la que fué de las monjas de la Misericordia de Palma: en Alaró, Consell y Valldemosa se le solemniza como á patrono. El gremio de cortantes de Palma le veneraba con igual titulo desde tiempo inmemorial en la Iglesia [conventual de los frailes de la Antigua Observancia] de Nuestra Señora del Carmen".(1)

És indispensable la veneració de la relíquia del sant que hom venera

Dins el protocol de qualsevol festa patronal mallorquina és indispensable l'exposició i veneració de la corresponent relíquia del sant que hom venera i, fins i tot, al seu entorn han sorgit altres manifestacions culturals com poden ser danses rituals o la crema de focs d'artifici. En aquest sentit el folklorista P. Rafel Ginard, del Terç Orde Regular de Sant Francesc, cap a l'any 1957 escriu: "A Capdepera fan una processó amb una relíquia de Sant Bartomeu i, en ésser davant l'església, de retorn cremen una rodella davant la relíquia".(2)

Bust reliquiari de Sant Bartomeu. Monestir de Sant Bartomeu de monges jerònimes de la ciutat d'Inca. Foto Jordi Llabrés.

Per enllestir la nostra aportació a aquest novell número de la revista, ens fixarem en dos reliquiariis concrets de Sant Bartomeu: el que guarden les monges jerònimes del monestir d'Inca i el de la parròquia homònima de Montuiri. Si el primer destaca per la seva bellesa artística, el segon pren relleu quan els tradicionals cossiars d'aquest poble ballen a davant seu, en el moment de l'ofertori de la missa major, uns punts ancestrals i d'origen misteriós.

Sant Bartomeu és el titular d'una primitiva esglésiola de la vila d'Inca, documentada ja l'any 1250. Aquesta data tan primerenca ens ajuda a confirmar que aquesta devoció a l'apòstol de Crist fou introduïda a Mallorca amb la conquesta cristiana de 1229. Aleshores era una devoció ben estesa a Catalunya per la seva condició de sant

RELÍQUIES DE SANT BARTOMEU A MALLORCA

Imatge reliquiari de Sant Bartomeu. Església parroquial de Sant Bartomeu de Montuïri. Foto de Miquel Àngel Moncadas

curador de moltes malalties. Hom creu que aquestes facultats medicinals li vindrien atribuïdes a causa del seu cruent martiri. Cal tenir present que la tradició recollida en el *Martirologi* ens parla que fou escorxat de viu en viu. I hom sabia i sap que Déu, en crear l'home i la dona, ens cobrí tot el cos amb pell, per tal de protegir-nos d'infeccions i moltes altres dolences. Iconogràficament està representat sostenint un tros del propi tegument dèrmic i una ganiveta, com a instrument emprat en l'execució d'aquell acarnissat suplici a què fou sotmès. Així, per exemple, el podem veure en el retaule que cap a finals del segle XVI fou encomanat per presidir aquesta església d'Inca i que encara es conserva en el museu conventual.⁽³⁾ Cal apuntar que si bé actualment a Inca s'hi veneren com a patrons als màrtirs Sant Abdó i Sant Senèn, de més antic havien tingut en igual consideració Sant Bartomeu per tal d'afavorir-se, per la seva intercessió, de la clemència de Déu.

L'Orde de Sant Jeroni s'establí a Mallorca l'any 1401, quan just feia vint-i-set anys que havia obtingut l'aprovació pontifícia de Gregori XI. Primerament arribà la branca masculina, que va obrir un primitiu cenobi a Miramar (Valldemossa), extingit l'any 1442. Llavors ho feren les monges que, amb butlla papal signada per Inocenci VIII l'any 1485, fundaren el primitiu monestir de Santa Elisabet d'Hongria, el qual s'erigí en un convent que abans havia estat de religioses terceroles de Sant Francesc, i que encara subsisteix en el cor de l'històric barri de la Calatrava de Palma, al costat de la casa del Temple.

L'Orde de Sant Jeroni s'establí a Mallorca l'any 1401, quan just feia vint-i-set anys que havia obtingut l'aprovació pontifícia de Gregori XI

D'aquella casa mare de Santa Elisabet, sortiren l'any 1530 set monges per fundar una nova comunitat a Inca. Primerament s'establiren en el veí Puig de Santa Magdalena, on hi ha una ermita dedicada a l'apostolessa de Jesús, i llavors, amb la protecció dels Jurats i Clerecia, baixaren per instal·lar-se a dins la vila i en aquesta església de Sant Bartomeu. Les monges tancades (així són conegudes i tractades amb afecte a Inca les monges jerònimes) foren les que encomanaren als pintors Mateu López pare i Mateu López fill el retaule abans mencionat on apareix Sant Bartomeu i que es completa amb les pintures de la Puríssima Concepció, al centre, i Sant Jeroni en un dels laterals.

Van ser les mateixes religioses que volgueren enriquir el seu aixovar litúrgic amb el reliquiari del titular de la seva església conventual. Aquesta és una peça en forma de bust, de bones mides (75 x 54 x 29 cm.), fet de fusta policromada i que podem datar cap a finals del segle XVII o principis del XVIII. Si bé les faccions són més pròpies d'aquest darrer

RELÍQUIES DE SANT BARTOMEU A MALLORCA

segle, la policromia sembla un xic més arcaica. L'autoria, de moment, és anònima. En el centre dels pits hi ha el receptacle contenidor de la relíquia. Les monges més majors del monestir recordaven com en altres temps, el dia de la festa del sant, era tret de la clausura per presentar-lo als fidels devots que aquest dia acudien a l'església. L'allau de gent era considerable i així, sense gaire esforços, s'armava una bona festa popular. El carrer que uneix el centre de la vila amb el mateix monestir ja pren el nom de Sant Bartomeu i per a l'ocasió, segons el mateix P. Ginard, l'enramellaven amb paperines de coloraines creuades de banda a banda. A més, "al punt on el carrer de Sant Bartomeu dona al carrer de la potada del Rei, hi posen dins una espècie de barraca dos homes de bulto i els diuen en Tomeu i na Tomeua".(4) Hom els recorda com una mena de gegantons, davant els quals els veïns gaudien amb balls de pagès i la crema de pólvora.

L'allau de gent era considerable i així, sense gaire esforços, s'armava una bona festa popular

Un altre poble, el poble de Montuïri, esclafeix d'alegria entre el jorn de l'Assumpció de Maria i el patronal de Sant Bartomeu. Són dies en què prenen un especial relleu les figures humanes anomenades els cossiers, que no paren d'interpretar els punts d'uns balls tan ancestrals com extraordinaris i colpidors. Cal tenir present que "la dansa és tan antiga com la mateixa humanitat i reflecteix el sentiment religiós i la cultura d'un poble al llarg del temps. Existeixen remotes representacions de dansa a les pintures rupestres de coves"(5) i s'han trobat vestigis de semblants cerimònies temperamentals en altres jaciments o abrigalls de la prehistòria mallorquina. La nostra cultura ha adoptat i adaptat aquelles litúrgies. La societat medieval les fa seves i els

Primitiu retaule del monestir de Sant Bartomeu d'Inca, amb les pintures de la Puríssima Concepció, Sant Bartomeu i Sant Jeroni. Museu conventual. Foto Jordi Llabrés

dona una identitat pròpia. A partir de la butlla fundacional de la solemnitat del Corpus Christi, l'any 1267, reben encara més impuls. Aleshores el Papa Urbà IV no escatima paraules per convidar la cristiandat que, entorn de Jesús Eucaristia, la fe canti, l'esperança dansi i salti el goig de la caritat. Entren en escena les ben documentades colles de joglars i ministrils que aporten el caire musical a la festa i animen la societat a moure rítmicament el propi cos. Fins i tot, els eclesiàstics s'afegeixen al corrent de les danses cerimonials. Així van sorgint diverses menes de balls rituals o de figures, els més representatius dels quals són els cavallets cotoners (Ciutat de Mallorca, Pollença, Felanitx, Vilafranca de Bonany i Artà), les àguiles de la processó del Corpus de Pollença, diversos santjoans (Felanitx, Pollença i Sant Llorenç d'es Cardessar), els cossiers (Alaró, Ciutat de Mallorca, Algaida, Manacor, Pollença, Inca, Son Sardina i Montuïri)... Totes aquestes danses es veieren afavorides, àdhuc mimades, per la mateixa jerarquia eclesiàstica, protegides pels consells civils i portades a l'esplendor a partir del segle XVI, tot sobrevivint a dures prohibicions sinodals en el segle XVII i a les radicals ordenances de Carles III.(6)

RELÍQUIES DE SANT BARTOMEU A MALLORCA

L'origen de la paraula cossier ha preocupat sempre els investigadors. La hipòtesi més acceptada ens diu que cossier, mot documentat per primer cop a Mallorca l'any 1554, és l'adaptació catalana del mossarabisme *kosair*, corredor que corre cerimonialment i que deriva del llatí *cursum*, 'correguda' en català, o 'cos'.(7) El cos és el lloc d'arrel medieval on es duen a terme les carreres competitives pròpies de les festes. Per altra part, segons l'historiador Salcet, "el ball dels cossiers no és més que una romanalla de la dansa executada pels sacerdots de la catedral, que consistia en inclinacions i salts a l'esquerra i a la dreta".(8) Que les danses rituals prenen part en les litúrgies de casa nostra és una veritat ben contrastada: "Diumenge lo darrer dia de juny de 1392, cantà missa novella mossèn Bernat d'Horta, e ballaren en aquesta jornada preveres dins l'esgleya com vengueren offerir". I dia 15 de juliol de 1397: "Joan Xameno, del ordre de frares menors, prè lo barret [de Doctor Teòleg] en la Seu de Mallorca i feu gran festa e grans balls, e de totes les ordres dels frares ballaren en aquesta jornada dins la sgleya de Sant Francesch". El folklorista Francesc Vallcaneras ens

fa notar que ens trobem davant les dues notes precursors d'aquest tipus de ball d'oferta en l'àmbit dels temples mallorquins.(9) Molts anys després el Concili de Trento prohibí aquests costums, i si bé els capellans deixaren de ballar, l'estat secular es resistí a abandonar allò que coneixien i amb què se sentien identificats.

Detall del vestuari dels cossiers de Montuiri on s'hi poden apreciar alguns dels reliquiaris defensius. Foto: procedència Diario de Mallorca.

Els cossiers són documentats a Mallorca per primera vegada l'any 1544, quan van prendre part en la festa del Corpus de Sóller: "Costum que es fa de la festa del Corpus que's solen vestir molts personatges [...] i més los cossiers y las trompas que honran molt la festa".(10) Llavors la seva presència s'estén i es consolida en altres indrets, i arriba al barroc que és l'època del seu esplendor. A més dels pobles ja mencionats, on encara ballen, eren presents a molts d'altres (Valldemossa, Artà, Bunyola, Campos, Felanitx, Lloret, Lluçmajor, Porreres, Sineu, Sencelles, Muro, Santa Maria del Camí...). Totes les agrupacions són formades per sis dansaires i una dama que és qui presideix (i dirigeix) el ball. Aquesta dama tradicionalment és representada per un home. Llurs manifestacions es reproduïxen a les places i carrers o dins els temples parroquials. Als exteriors, en algunes ocasions, compareix la figura del dimoni (Montuiri, Algaida i Alaró), que representa el mal i que sempre és derrotat per la dama que aquí encarna el bé. En l'àmbit dels temples, el dimoni hi té prohibida l'entrada i en els moments dels oficis religiosos esguarda a la plaça, la sortida dels fidels.

Reliquiaris i defensius semblants als que porten els cossiers cosits a les seves vestidures. Treballats per les monges caputxines del monestir de la Puríssima Concepció de Palma i altres procedències. Col·leccions Matas i Llabrés. Foto Jordi Llabrés.

RELÍQUIES DE SANT BARTOMEU A MALLORCA

Ball dels cossiers de Montuïri el dia de Sant Bartomeu, fent camí cap a l'església parroquial per a la missa major. Foto Miquel Àngel Moncadas

La indumentària dels cossiers és ben peculiar i amb certes diferències a cada poble. A Montuïri és formada per calçons blancs de roba de lli, cenyits al genoll i damunt una faldilla que pot ser de color rosat (2 cossiers), verd (altres dos) o groc (els dos restants). Aquests colors marquen la col·locació dels balladors de manera alterna. Porten calces blanques amb cascavells i espadnyes d'espart, tenyides del mateix color. Cobreixen el cos amb brusa, també de lli, cenyida amb faixa del color corresponent a cada ballador. Sobre les espatlles i el pit porten una capeta o muceta anomenada sa punta que va tota guarnida amb reliquiàris, que no

són altra cosa que estampes religioses protegides per un vidre i una mena d'estoig de seda brodada que a dins, les més antigues, incorporaven relíquies de sants a mode de defensius. En un altre temps, alguns monestirs de monges de clausura s'especialitzaren a elaborar aquest tipus d'amulets. La vestimenta dels cossiers es completa amb un capell de palla amb ales amples i recollides en forma de teula, que es troba ornat amb flors de paper i mirallets, així com també una flocadura de diversos colors que hom anomena la macada i que té la caiguda a damunt l'esquena. En cada una de les mans els cossiers porten un mocador antic de seda i sostenen rams d'alfàbrega.

La dama vesteix de manera diferent. La indumentària és formada per uns calçons blancs de lli, coberts per una falda florejada i més llarga que la que porten els cossiers. La brusa, blanca, fora capeta ni reliquiàris. El capell pla i retallat. En una mà, un mocador i el ram d'alfàbrega. En l'altra un pom de cascavells que ajuden a marcar el ritme de les danses.

El primer cop que trobem documentats els cossiers de Montuïri és el 1750

El primer cop que trobem documentats els cossiers de Montuïri és el 1750, la presència dels qual queda consignada al Llibre de comptes de la Confraria del Santíssim Sagrament y Sant Bartomeu (1694-1849): "Mes paga per los cascavells per los balladors de cossis 2 l[liures] 8 s[ous]. En aquesta partida li segueix un enfilall d'altres pagaments que afavorien el ball dels cossiers, ja sigui per a sabates i roba, per a la música dels sonadors, per convidar a dinar als balladors, etc.(11) Montuïri s'enorgulleix de no conservar memòria d'interrupcions perllongades de l'actuació dels seus dansaires. Aquestes

RELÍQUIES DE SANT BARTOMEU A MALLORCA

accions sempre s'han dut a terme en el cadafal de la plaça Major de la vila, davant la rectoria, a l'interior de la Casa de la Vila, en el lloc sagrat de la parròquia o pels carrers formant un cercaviles que convida a participar de les festes. Sempre acompanyats d'una colla formada per un xeremier i un flabioler. El dia de l'Assumpció de Maria ballen a dins l'església una dansa anomenada "La gentil senyora", entorn del monument de la Dormició que aquí anomenem el lilit de la Mare de Déu. La vigília de Sant Bartomeu assisteixen amb autoritats i clerecia al cant de les completes i el dia de la festa Major tanquen el cicle fent el ball de l'oferta davant la imatge reliquiari del patró. Aquesta imatge, com ja hem apuntat, per a l'ocasió és treta per oferir-la a la veneració de tots els devots. Qui millor ha estudiat aquesta figura reliquiari és l'amic i investigador local Miquel Àngel Moncadas i Batle. Es tracta d'una talla barroca del segle XVIII (85'57 x 31'78 x 30'09) que ens mostra l'apòstol dempeus i amb posat solemne. Amb barba i cabells llargs marronosos, porta nimbe daurat. Amb una mà sosté el ganivet que identifica el seu martiri i el llibre habitual en

les figures dels primers seguidors de Jesús, que determina la seva vinculació amb l'evangelització. Porta túnica de color verdós i mantell vermell, senya del martiri. A sobre de les vestidures i en la zona del pit, s'hi obre una cavitat ovalada, protegida per un estoig de metall daurat i vidre, que guarda la relíquia del sant; hem de suposar que fou enviada des de Roma on es conserva el sepulcre del sant, concretament a la basílica de Sant Bartomeu de l'illa Tiberina, enmig del riu Tíber. Curiosament, en el mateix receptacle, també es presenta la relíquia d'un altre sant, la cartella de la qual l'identifica com Sant Maximini M. Pel que sembla en algun moment la imatge hauria fet les funcions d'imatge processional ja que a la part inferior de la peanya on es subjecta l'escultura hi ha un element metàl·lic que facilitaria l'ancoratge de la peça a un tabernacle o peanya.

Pel que sembla en algun moment la imatge hauria fet les funcions d'imatge processional

Moncadas, que dirigí un detallat estudi amb llum ultraviolada, amb raigs X i amb Tomografia Axial Computeritzada (T.A.C.), conclou que el reliquiari ha sofert algunes restauracions no sempre afortunades i que l'actual capa pictòrica de l'obra és una repintada que amaga una bella policromia original i estofats propis del segle XVIII. Als peus del sant hi ha representada la peculiar figura diabòlica que representa el mal. El dimoni es troba agafat pel cap amb una cadena de ferro que arriba a la mà dreta del sant i apareix amb la boca oberta i la llengua a fora. És curiós el fet que la majoria de gent del poble de Montuïri, que el dia del patró compareix a venerar la imatge reliquiari en lloc de besar la figura de Sant Bartomeu, besen el cap del dimoni que té als peus. Cal apuntar que té un

Detall de la imatge reliquiari de Sant Bartomeu. Església parroquial de Sant Bartomeu de Montuïri. Foto Miquel Àngel Moncadas

RELÍQUIES DE SANT BARTOMEU A MALLORCA

Ball de l'Oferta davant el reliquiari de sant Bartomeu.
Foto @JSocies

volum que sobresurt de la figura de l'apòstol i com que està més acostada als fidels, en facilita el contacte. L'autor de l'estudi recull a la revista local Bona Pau que l'any 1985 s'elaborà una estadística que corroborava que era una pràctica pròpia del 90% dels fidels "i tothom tan tranquil!".(12)

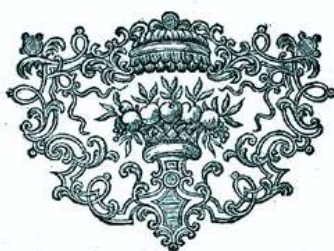
Jordi Llabrés i Sans

Notes:

- 1 Fuió, Antoni. *Martirologio para las Islas Baleares y Pitiusas*. Palma, 1850, p. 205-206.
- 2 Ginard, P. Rafel. *TOR, Calendari Folkloric de Mallorca. Estiu*. Mallorca, 2021, p. 161
- 3 Entorn de 1730 es construïa, sota la direcció de l'escultor Joan Deyà i

Batlle (1684-1795), un nou retaule barroc que presidiria de llavors ençà l'església de Sant Bartomeu d'Inca, arraconant el primitiu de traça més senzilla i gust propi del Renaixement a Mallorca.

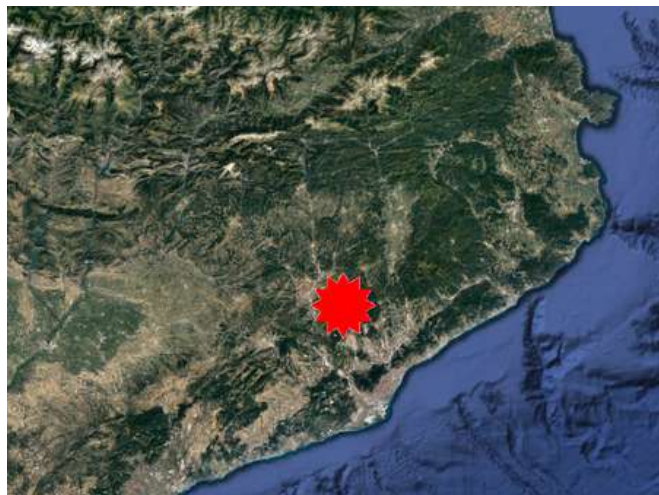
- 4 Ginard, P. Rafel, *TOR, Calendari Folkloric ...* p. 162
- 5 Castro, Maria; Plaza, Leonard; Serrano, Juli. *Les danses rituals de Mallorca*. Mallorca, 1995, p. 18
- 6 Castro, Maria; Plaza, Leonard; Serrano, Juli. *Les danses...* [op. cit.] p. 17.
- 7 Castro, Maria; Plaza, Leonard; Serrano, Juli. *Les danses...* [op. cit.] p. 53.
- 8 Castro, Maria; Plaza, Leonard; Serrano, Juli. *Les danses...* [op. cit.] p. 53-54
- 9 Vallcaneras, Francesc, "Els cossiers i la festa", dins *L'esplendor de la festa. Màgia i misteri de les festes antigues*. Mallorca, 2008, p. 72.
- 10 Vallcaneras, Francesc, "Els cossiers i la festa", dins *L'esplendor de la festa...* [op. cit.] p. 73.
- 11 Socies, Joan "Els cossiers de Montuïri abans de 1821", dins *Montuïri, patrimoni i festes. II Jornades d'Estudis Locals*. Montuïri, 2016, p. 85-102.
- 12 Moncadas Batle, Miquel Àngel, "Estudi de la talla policromada de Sant Bartomeu de Montuïri", dins *Montuïri: Patrimoni i Migracions. III Jornades d'Estudis Locals*. Montuïri, 2019, p. 201-216.

L'ARQUETA DELS SANTS MÀRTIRS DE MURA

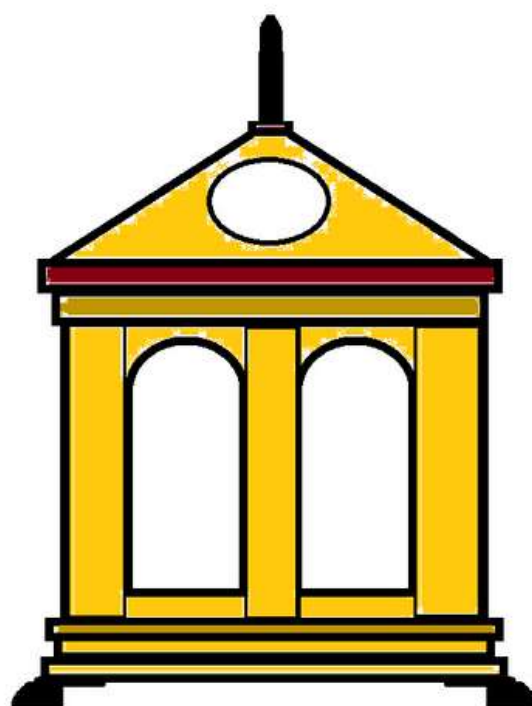
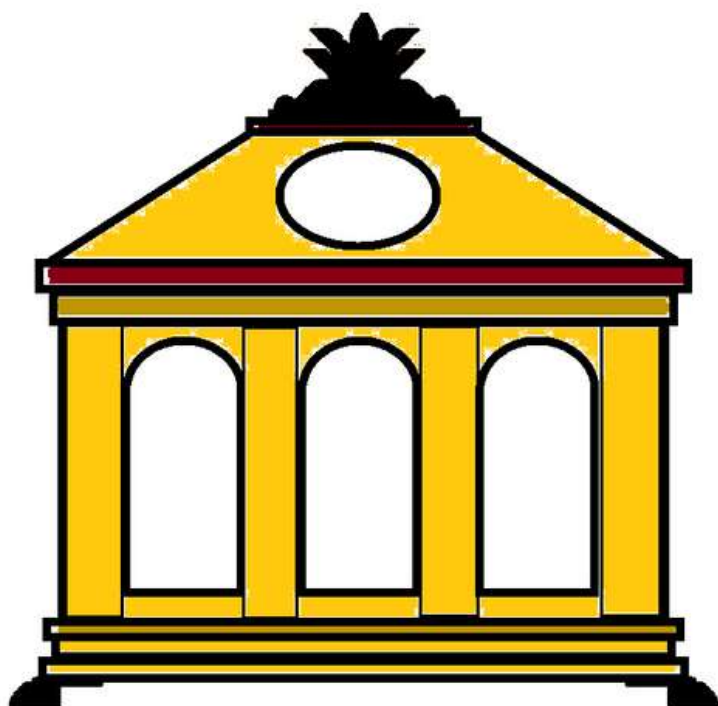
En època barroca, a part de les peces d'orfebreria amb metalls preciosos per acollir relíquies, també n'hi havia de més modestos. És el cas de l'arqueta de Sant Martí de Mura.

L'11 de novembre de 1980 van arribar a Mura les relíquies dels anomenats sants màrtirs. Es tractava dels suposats cristians màrtirs de l'antiguitat tardana amb els corresponents noms, que són Just, Olimpí, Honorat, Leo, Paulina, Benedicta, Desideri, Columbo, Climent, Pròsper, Desideri, Reparat, Donat i Benigna. La consuetud de Sant Martí de Mura donava detall de la recepció de les restes: *"Les relíquies que son en la caixa de l'església parroquial de St. Martí de Mura del bisbat de Vich son les següents: en la primera caxeta an de Sts. Just, Olimpí, Honorat, Leo, Paulina, Benedicta. En la segona Desiderio, Columbo, Clemente, i Prospero. En la tercera Desiderio, Reparato, Donado, Benigna. Ditas relíquias... aportalo senyor A. Lleó Diner Canonge de la Seu de Manresa quan vingue de Roma las quals li concedi lo Beatissim Papa Innocencio onze. Las dos*

caxetas la primera y la tercera a ell i la segona a mi Joseph Reart Rector indigne de la parroquial iglesia de Mura y a tot lo poble de Mura, menosla una de St. Desiderio que dit senyor Canonge Diner ne ha fet donacioa la capella de St. Llahi de dita parroquia de Mura [...] Se feu entrada y Recibo de ditas Relíquias a 11 de Nbre. 1680."

Uns mesos després, se'n donaven més dades de part de Joseph Reart: *"Anant ab professo a la capella que*

RELIQUIARIS

se a fet per dit efecte pelo Comú de Sant Antoni de Padua An gran solemnitat y gran concurs degent y eclesiastics y senyor veguer de Manresa y tres canonges...acte jo Joseph Reart ensenyat a tot el poble las Reliquias les quals son molt grans. Lo endema se feu la festa de la trasllacio ab grandisima solemnitat dels oficis y sermo y tot lo demes. Dimecres dia de Sant Jordi als 23 de Abril 1681 se feu un ofici ab asistencia de tot el poble per necessitatde Aigua lo qual dige lo senyor Leo Dinar Canonge de Manresa posantlas Reliquias en lo Altar y fou Nostre Senyor dservir donar nos Aigua y la tarda digueren Completas y cantant los goigs estant congragats lo poble jo indigne Rector los Representi quant los esta be de que se fes festa dels Sants y tots juns contastaren per 12 de Novembre de tots anys, lo endema de Sant Marti y que fos de precepte y los elegiren per patrons de dita parroquia lo que sia tot a major gloria de deu Nostre Senyor. Tingamlos tots ab gran devocio i veneracio. Avui als 20 de Maig de 1681."

Ben aviat se'ls va construir una reliquiari de fusta serrada, tallada i clavada i policromada. Les mides de la caixa són: 45 cm de llargada, 30 cm d'amplada, 52 cm d'alçada (inclosa la tapa de

Diferents detalls del reliquiari de Mura

RELIQUIARIS

Il·lustracions que formen part de la capçalera de dos goigs dedicats als Sants Màrtirs de Mura

quatre vessants) i un acabat de fusta tallada, de 9,5 cm, en forma vegetal a la part superior.

A cadascuna de les dues cares majors, hi ha les representacions a cos sencer de tres dels sants i dos a cadascuna de les cares menors; als quatre vessants de la coberta hi ha representats la resta dels quatre sants, de mig cos, dins una màndorla formada per la decoració vegetal de la fusta tallada. Els únics dos peus de fusta conservats tenen la forma d'urpes felines, com se sol trobar en aquestes peces. A l'interior hi ha tres caixes menors amb les relíquies de catorze sants.

Actualment, es troba a la capella lateral dreta de la nau de l'església en un prestatge de fusta. Fins a la darrera Guerra Civil es trobaven en un altar barroc.

El reliquiari ha format part de les estampes de diferents goigs dedicats als sants màrtirs, amb la reproducció de la seva imatge.

Fonts:

Arimany, Joan. "Arquetes reliquiari barroques i hagiografia al Bisbat de Vic", *Taüll*, n. 34, des. 2011-gener 2012. Girona: Secretariat Interdiocesà per a la Custòdia i Promoció de l'Art Sagrat de Catalunya, p. 33-34

Ballbè, Miquel. *Aportació històrica de Mura: pàgesos, menestrals i tradicions*. Moià: Ajuntament de Mura, 2001, p. 139-141

"Mura, la festa dels Sants Màrtirs" [en línia] *Mura, Bages oriental: senderisme cultural fotogràfic* [consulta: 15 de setembre de 2022] Disponible a: <https://muredine.wordpress.com/2009/05/08/mura-la-festa-dels-sants-martirs/>

Miscel·lània

LES RELÍQUIES DEL MONESTIR DE SANTES CREUS

Redacció.- Els monestirs cistercencs també es van dotar de relíquies de sants com ho havien fet els benedictins en els segles anteriors. El cenobi de Santes Creus, fundat el 1160, va ser moderat en aquest aspecte, però va gaudir d'una curiosa relíquia. Jaime Villanueva, al *Viage literario a las Iglesias de España*, identificava les restes sàcres que hi va veure: "Al reliquiari hi ha relíquies de Sant Bernat Abat, Sant Benet Màrtir i altres menors, el cap de Sant Deodat, el cos de Santa Clara Verge i Màrtir, una de les onze mil, part de la creu del bon lladre, un dit de Sant Joan Almoïner, queixals dels sants Jaume major i menor i altres. Una altra relíquia insigne és la llengua de Santa Maria Magdalena, col·locada dins un vidre de la mateixa figura, i coberta per l'esquena amb un safir molt gran. Es té per regal de Donya Blanca, muller del Rei Jaume II: amb una petita part que es va tallar d'aquesta llengua, i està en un altre reliquiari a part, s'acostuma a beneir aigua per repartir entre els fidels. Es conserven, també, dos reliquiaris que van ser del convent de monges de Bonrepòs; obra minuciosa i segons tot el gust gòtic. De Sant Bernat Calvo, fill d'aquesta casa i Bisbe de Vic, es guarda aquí la mitra i un os de la cama: també he copiat el seu testament, fet el 1215, que és relíquia literària. Hi ha també un tros de *Lignum Crucis*, de qui es té per tradició que el sant esmentat, quan era abat del monestir, el va treure i va posar entre les flames que consumien el gra que estava a l'era, les quals es van apagar amb aquesta diligència quedant la relíquia il·lesa. Adornen aquesta relíquia dos camafeus, un de figura humana i un altre de cavall. Un altre reliquiari antic i senzill amaga una espina de la corona de Crist, el peu és una copa d'àgata, tornada del revés i ben guarnida".(1)

Monestir de Santes Creus

Sala capitular del monestir de Santes Creus

Tots els autors destacaven una relíquia sorprenent. La primera vegada que es donava notícia de la santa Mà era al cinquè volum dels Annals ordinaris cistercencs escrits per fra Angel Manrique. La resta de referències són posteriors i remeten a l'anterior. Villanueva en deia: "La més insigne per la novetat amb què crida l'atenció dels viatges és la de la Santa Mà, que es conserva en un reliquiari modern, sencera fins al canell amb tota la carn i ungles, i els dits en posició de beneir"⁽²⁾. Per altra banda, Narcís Feliu de la Peña n'oferia més detalls: "És molt singular la de la Santa Mà, que es venera en aquest Santuari [...] que passant pel Cementiri del Convent, deia un respons per les Ànimes del Purgatori, i havent-lo resat, sortia una mà de dins de la terra del Cementiri i que donava la benedicció, de part de l'abat, el monjo va suplicar al mort la mà al qual pertanyia, que permetés emportar-se-la per relíquia, i va poder executar-ho. La Duquessa de Naxera va voler endur-se un dit, però va haver de restituir-lo, veient-se molestada d'una horrible febre, de la qual va guarir restituint la relíquia."⁽³⁾ Ramon Salas encara va ser més precís en explicar

la història i li va dedicar una major atenció: "[...] existia l'anomenada Santa mà, és a dir, una mà de carn i ossos amb els dits en posició de beneir, col·locada dins d'un reliquiari, i dedicada al culte amb la deguda autorització de la Santa Seu, i el dia de les ànimes s'exposava a la pública veneració, la relíquia de la qual es conserva avui dia al Convent de les Monges de Vallbona. [...] A més va florir el Convent de Santes Creus en homes santíssims... i aquell Sant (va morir ai! el nom) perenne capellà de les ànimes del purgatori i ministre, a qui pregant per elles al cementiri, una mà sortida de la terra va beneir; el que com ho fes una vegada i una altra, va permetre que fos tret a tallada per ell, unida al seu braç; el que ja fos d'un home sant. Sepultat allà, o ja fos format de nou per Déu, per memòria del miracle, avui persevera sencer amb la carn i pell i del tot il·lès".

MISCELLÀNIA

L'autor desenvolupava el relat: "Les cròniques del Monestir donaven detalls de l'esmentat portent, explicant que un dels Monjos anava, en declinar de la tarda i abans del retir, al Cementiri a resar un *De profundis* en sufragi de les ànimes dels cossos que estaven enterrats en el mateix, i segons uns altres, en compliment a la promesa mútua que en vida havia tingut amb un altre monjo, comproment-se els dos, que si un morís, el que restava viu quedava obligat d'anar cada dia sobre la sepultura del mort, a pregar per la seva ànima. En concloure el monjo el seu prec, va poder observar que després d'haver donat la benedicció apareixia una mà sobre la superfície del terreny, verificant totes les actituds per donar-li la benedicció. Com que el prodigi es repetia moltes vegades, el monjo va fer partícip del fet a l'Abat, qui va poder assegurar-se de l'exactitud del que va passar i, en conseqüència,

va determinar presentar-se amb tota la Comunitat en el moment que el monjo practicava el seu prec, amb la finalitat de pregar al sant mort, autor del miracle, que la seva mà romangués al mateix lloc de l'aparició sense amagar-se. Accedint Déu a les súpliques, es va recollir la mà dipositant-la en un reliquiari, tal com hem indicat, i autènticat el miracle, el Papa va permetre donar-li al culte. En commemoració del que expliquem, existia al Cementiri de Santes Creus, una creu de pedra de regulars dimensions, col·locada, segons la tradició, al mateix lloc on apareixia la Santa mà".(4)

Notes:

1 Villanueva, Jaime. *Viage literario a las Iglesias de España*. Madrid: Imprenta de la Real Academia de Historia, 1851, vol. 20, p. 117-120

2 Villanueva, Jaime. *Viage literario a...* p. 118

3 Feliu de la Peña, Narcís. *Anales de Cataluña*. Barcelona: Joseph Llopis Impressor, 1709, [llibre 1, capítol 7] p. 21

4 Salas, Ramon. *Guía histórica y artística del monasterio de Santas Creus*. Tarragona: Establecimiento Tipográfico de F. Arís e Hijo, 1894, p. 123-124

UN SEPULCRE REIAL SINGULAR

El monestir de Santes Creus va servir com a panteó reial. Prop de l'altar major es troben els sepulcres dels reis Pere el Gran i Jaume II el Just i la seva esposa Blanca d'Anjou. La tomba del rei Pere ofereix un element arquitectònic singular. Sobre la banyera de pòrfir d'origen romà que va acollir el cos i la llosa que va servir de tapa, hi ha una construcció que imita els reliquiars de metalls preciosos que es feien a l'època. Setze figures de la Mare de Déu, els apòstols i dos sants envolten el conjunt. Una tapa amb doble amb un pinacle central completa el conjunt, disposat sota d'un baldaquí. Es desconeix la raó per la qual es va donar l'aparença de reliquiari a una part del sepulcre.

RELÍQUIES DE SANT GALDERIC A BARCELONA

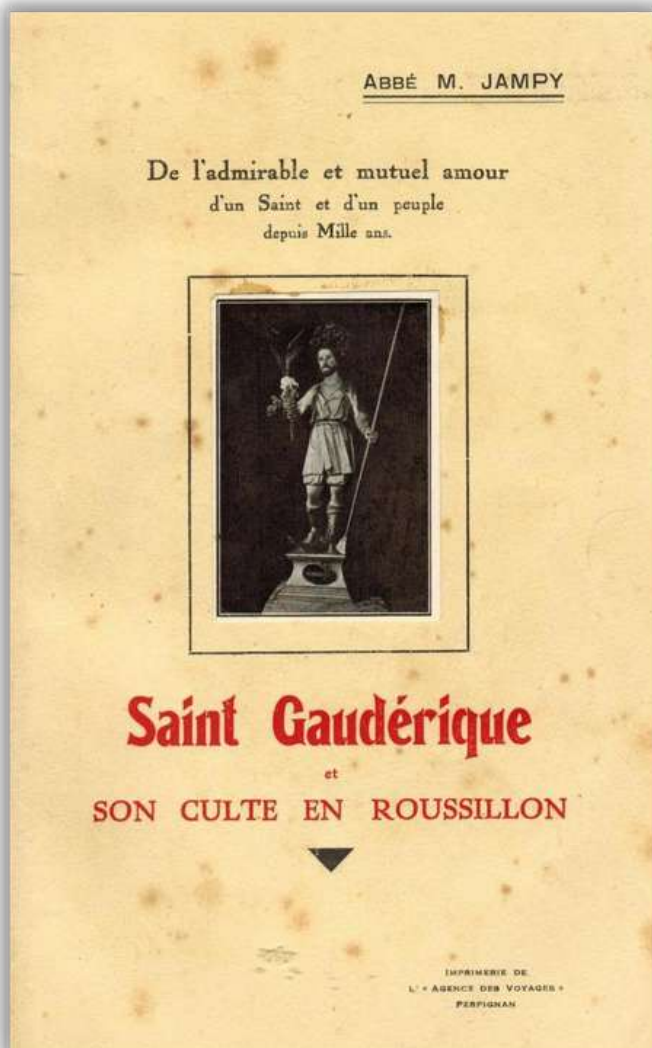
Redacció.- La tradició esmenta que Galderic va néixer a l'entorn de l'any 830, a Vievila, Llenguadoc (Occitània), de família pagesa, i que es dedicava a conrear la terra prop de la seva població d'origen. Antoni Vicent Domènech diu que era cristià de moltes virtuts, ple de paciència i misericòrdia i beneït per la gràcia de Déu. Aquestes qualitats li transferien la capacitat d'obrar miracles com el dia en què estava dedicat a batre el blat i amenaçava una forta tempesta; aleshores Galderic es va posar a resar i es van retirar els núvols damunt seu mentre al voltant començava a caure un abundós

aiguat. Igualment se li atribueix el fet miraculós de travessar un riu sense mullar-se. Va morir l'any 900 envoltat d'una fama de santedat.

Monografia sobre sant Galderic publicada a la dècada de 1920 que conté la imatge del reliquiari i reliquia venerada a Sant Joan de Perpinyà

MISCELLÀNIA

El seu cos va ser traslladat al monestir de Sant Martí de Canigó l'any 1014. El comte Guifré II de Cerdanya, en veure enlestides les obres del cenobi, va enviar dos homes a buscar relíquies per enriquir el temple. Aquests ambaixadors van trobar el cos de sant Galderic en lloc poc protegit i se'l van endur en un furt pietós. Després d'un atafegat viatge van arribar a destí per dipositar les restes sagrades a l'altar major. La presència del cos de sant Galderic al Conflent va obrar grans miracles en benefici dels habitants de la zona, salvant-los, entre d'altres flagells, d'una epidèmia el 1348 i una sequera el 1483; aleshores la pagesia rossellonesa conduïa les relíquies fins al mar.(1)

La presència de les restes sagrades del sant a Catalunya, segons Josefina Mutgé, va ser conseqüència d'una guerra: "Les guerres que es desenvoluparen a França durant la primera meitat del segle XVII, sobretot a partir de la intervenció d'aquesta nació a la Guerra dels Trenta Anys, foren la causa que els monjos benedictins de Sant Martí del Canigó portessin les relíquies de sant Galderic a Barcelona, concretament, al monestir, també benedictí, de Sant Pau del Camp. Aquest esdeveniment es produí l'any 1654".(2)

Al cenobi barceloní, les relíquies es van situar a l'altar de sant Nicolau i, temps després a l'altar de la Mare de Déu del Roser que es va transformar en l'altar de la Mare de Déu del Carme. Segons Mutgé, les restes van ser molt venerades per gent d'arreu del territori: "[...] no tan sols pels barcelonins sinó també per pelegrins d'arreu de la Cristiandat que passaven per Barcelona, tot fent via per anar a Sant Jaume de Galícia, ja que mentre les despulles de sant Galderic foren a Barcelona se li atribuïen tants de miracles com quan fou a la regió de Tolosa i a Sant Martí del Canigó.

Accés a l'església de Sant Joan de Perpinyà

La intercessió del sant es posa de manifest remeiant diverses sequeres i pestilències, tan freqüents en aquells segles.

Relíquia venerada fins a les primeres dècades del segle XX a Sant Pau del Camp de Barcelona. Imatge que apareix al revers dels 'Goigs a llaor de sant Galderic, llaurador, patró dels pagesos catalans'

MISCELLÀNIA

Tots els cronistes i historiadors de Barcelona concorden a dir que, en moltes ocasions, a fi d'impetrar la pluja, les relíquies de sant Galderic foren portades en processó des del monestir de Sant Pau fins a la catedral de Barcelona".(3)

Després dels conflictes bèl·lics del segle XVII, les relíquies van retornar a Sant Martí del Canigó i posteriorment a l'església de Sant Joan de Perpinyà. En agraïment pels anys que es van estar a Catalunya, es va concedir una relíquia a Barcelona. La guerra del Francès, però, va convertir el monestir de Sant Pau en hospital. El reliquiari i les peces de metall valuós van desaparèixer en mans dels soldats napoleònics. Sortosament, de l'arqueta amb la relíquia se'n va poder seguir el rastre i el 1883 es va recuperar. Malgrat els diversos usos que va viure Sant Pau del Camp, la relíquia es va salvar i era venerada ocasionalment. El 1905 es va sol·licitar al bisbat el retorn al culte de la resta de sant Galderic. El 28 de març de 1906 es va rebre l'autorització, però la veneració no es va recuperar amb l'empenta de segles enrere.(4) La Setmana Tràgica de 1909 i la Guerra Civil (1936-1939) van provocar l'oblit del sant i de la seva presència a Barcelona.

Façana de l'església de Sant Pau del Camp

El retorn a Barcelona

El 16 d'octubre de 2013, l'antic monestir de Sant Pau del Camp va acollir de nou, com ho havia fet temps enrere, unes relíquies de sant Galderic. Després de la benvinguda que Agustí Esteve, president del Patronat de Sant Galderic, va adreçar als assistents, es va fer la deguda col·locació i veneració de la relíquia del sant, cedida pel bisbat d'Elna-Perpinyà. Posteriorment es va celebrar una missa finalitzada amb el cant dels goigs dedicats al considerat, actualment, patró dels pagesos catalans. Cada any es repeteix el ritual que confirma el compromís de la ciutat amb sant Galderic i que confia amb la seva protecció.

Notes:

1 Domènec, Antoni V. *Historia general de los santos y varones ilustres en santidad del Principado de Cataluña*. Girona: empremta de Gaspar Garrich. Librero, 1630, pp. 199-203

2 Mutgé, Josefina. "Les relíquies de sant Galderic, una parada a Barcelona, en el camí de sant Jaume", *El camí de Sant Jaume i Catalunya: actes del Congrés Internacional celebrat a Barcelona, Cervera i Lleida, els dies 16, 17 i 18 d'octubre de 2003*. Barcelona: Abadia de Montserrat: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, CSIC, 2007, p. 153

3 Mutgé, Josefina. "Les relíquies de...", p. 154

4 *Sant Galderic, patró dels pagesos catalans. Revers dels Goigs a llaor de sant Galderic, llaurador, patró dels pagesos catalans*. Barcelona: Impremta Arnau-Ors, 1927

Relíquia de sant Galderic venerada actualment de Sant Pau del Camp.

Foto Nora Vela

Les relíquies anomenades Santes Masses

Redacció.- La denominació Santes Masses s'atribueix al conjunt divuit màrtirs cristians de Saragossa que van ser cremats a la foguera a l'època dels emperadors Dioclecià i Maximià, l'any 303. Els seus noms reconeguts eren Optat, Luperc, Succés, Marcial, Urbà, Juliol, Quintilià Publi, Frontoni, Fèlix, Cecilià, Evodi, Primitiu, Apodemí, i quatre més anomenats Sadurní (algrat que també s'han identificat com Casià, Jenar, Matutí i Faust). La impossibilitat de distingir les cendres que, a més, havien estat esmicolades per confondre els diferents cossos, va comportar que fos aplicat el nom que els aplegava a tots.

La tradició explica que acompanyaven Engràcia, que també va morir, però per altres turments, i la seva fama es va estendre a l'antiguitat tardana i alta edat mitjana. Ben aviat, quan el cristianisme va esdevenir religió oficial de l'imperi, se'ls va construir una capella

subterrània on se'ls va retre culte. (1) El poeta Prudenci els va dedicar un himne (2) que comença amb aquestes paraules: "Les cendres dels divuit màrtirs les guarda el nostre poble dins un mateix sepulcre; Saragossa és el nom de la ciutat que posseeix un tal tresor".

En terres catalanes, les Santes Masses són esmentades en documents de consagració o dotalies de temples preromànics i romànics (3): A la diòcesi de Girona, se'n van col·locar als altars de les esglésies de Sant Pere de Martorell, cap al 985-933, a Sant Gregori, en una primera consagració entre el 995 i el 1010, i la segona, entre el 1038 i 1046. També se'n van utilitzar per consagrar el monestir de Sant Esteve de Banyoles el 1086.

A la diòcesi de Vic, s'esmentaven relíquies de les Santes Masses en la consagració de Sant Julià de Vilatorça el 1050 i Sant Martí Sescorts el 1068, a Sant Martí de Riudeperes el 1095, a Santa

MISCELLÀNIA

Xilografia de Santa Engràcia i les Santes Masses

Maria de Vilarestau el 1096 i a Sant Martí Surroca el 1104.

A la diòcesi de Barcelona, les relíquies es van dipositar a Sant Joan de la Muntanya el 1075, a Santa Maria d'Ègara el 1112 i a Sant Andreu del Palomar el 1132.

En algunes d'aquestes referències apareixen com a "sanctas Massas", "dels sants qui son apalats Masse", "sanctorum Massae de Caesaraugusta", "martirum Cesaraugustanorum qui vocantur Masse".

L'any 1218 també se'n van ubicar en un lloc poc freqüent: el reconditori de la part posterior del cap de la Mare de Déu del monestir de Sant Cugat del Vallès. Es van descobrir en el procés de restauració de la imatge el 1989 juntament amb altres relíquies identificades en petits pergamins.

Notes:

1 Croisset, Jean. *Año cristiano*. Barcelona: Librería religiosa, Imprenta de Pablo Riera, 1863, p. 54-60

2 "Himne en honor dels divuit sants màrtirs de Saragossa". A: Prudenci. *Llibre de les corones*. Barcelona: Fundació Bernat Metge, 1984, vol. 1, p. 75-82

3 Ordeig, Ramon. *Les dotalles de les esglésies de Catalunya: segles IX-XII*. Vic: EH, 2004, v. 7, p. 183-184

INEV

AMB EL SUPORT DE:

 Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

 Diputació
Barcelona

MUSEU D'ART
MEDIÉVAL

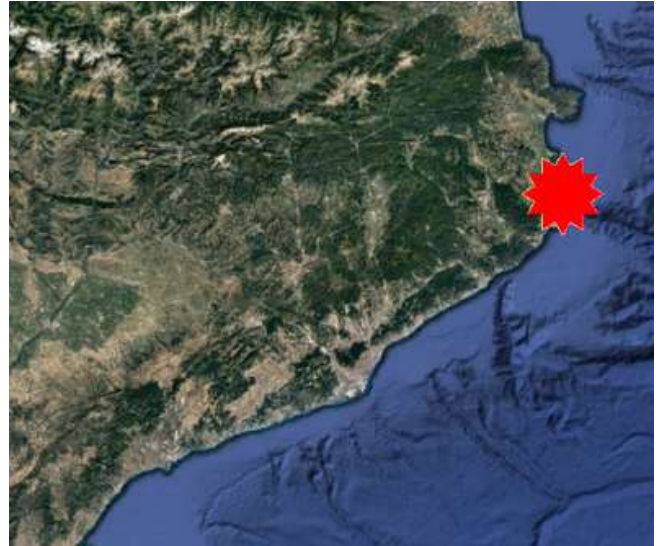
L'ART MEDIÉVAL
+ DIGITAL

EL COS DE SANTA REPARADA, ANTIGAMENT VENERAT A BEGUR

Redacció.- El nom de “santa Reparada” ha estat associat amb la població baix-empordanesa de Begur. L'any 889 ja és documentada una domus amb aquest nom. A finals del segle XVII, el comú de Begur cedeix l'ermita de la qual santa Reparada era titular a l'orde dels Mínims, fundat per sant Francesc de Paula, i s'hi estableixen tot construint un convent que en conserva el nom.

De la vida de santa Reparada se'n sap ben poc. Jean Croisset, en la data del 8 d'octubre, relatava la raó de la seva mort violenta: “El martiri de santa Reparata (o Reparada), verge i màrtir, a Cesarea de Palestina; la qual no volent oferir sacrifici als ídols a l'imperi de Deci (pels anys de 281), després de patir diversos gèneres de turments, va ser degollada; la seva ànima va ser vista sortir del cos i volar al cel en figura de colom”.(1)

Lluís Costa explica la singular veneració de la població per aquesta santa: “Uns mariners italians que portaven la imatge de la santa a la seva nau com a protectora van patir les inclemències d'una forta tempesta. Davant el perill, feren la prometença d'aixecar un altar a santa Reparada just en el lloc on poguessin desembarcar. L'indret salvador fou la platja de Sa Riera. La solitud i l'abundant vegetació salvatge de la cala va fer que els mariners no ho consideressin com a marc ideal per a acollir l'altar diví. Un cop passat el temporal van intentar fer-se a la mar, incomplint la promesa. De sobte, la marejada reeixí, impossibilitant el retorn. Els mariners interpretaren que la voluntat celestial exigia que santa Reparada restés a Begur, i aleshores procuraren deixar la imatge al temple parroquial, a dalt del poble. El camí, però, fou feixuc, el pes de la imatge es multiplicà, i hagueren de fer parada a mig del recorregut, prop d'una font. La tradició diu que era just al lloc escollit per la santa. De manera documentada, sabem que en aquell paratge, al començament del segle XV, hi havia una ermita, amb capella dedicada a santa Reparada”.(2)

Josep Vaquer va transcriure la visita pastoral que el bisbe Josep Fageda, prelat de Girona entre 1660 i 1664, va fer a l'ermita de santa Reparada el 27 de febrer de 1661. A la capella hi va veure un reliquiari de plata, elaborat feia poc, on sota uns cristalls, s'hi veien fragments d'os atribuïts a la santa. El bisbe va autenticar-les després de conèixer com s'havien obtingut.(3) Quan es van establir els frares de l'orde dels Mínims a Begur, a finals del segle XVII, se'ls va encomanar l'ermita, que van reformar així com van edificar-hi un convent.

El papa Pius VI, el 12 de juny de 1777, va concedir una relíquia de santa Reparada a Begur. Feia unes dècades que es gestionava aquesta cessió. El cos de la santa, en forma de corpus sanctus, es va traslladar des de Roma en una urna. En data desconeguda, va ser desembarcada a la cala de Sa Tuna, on es va celebrar una gran rebuda. El reliquiari es va traslladar a l'església parroquial. El document de l'autèntica afirmava que el bisbe fra Angelo Maria Landini, en representació de la Sagrada Congregació dels Ritus, atorgava la preuada relíquia: "[...] fa donació del cos sagrat i vas de sang de santa Reparada, màrtir, abillada amb nobles vestits teixits amb or i plata, col·locat en una urna de fusta, decorada i pintada de diferents colors i protegida amb tres vidres, ben tancada i portant el nostre segell". A la recepció hi van assistir el bisbe de Girona i canonges de la catedral oferint la imatge de gran solemnitat. Aleshores, també es va establir la festa anual pel tercer diumenge de setembre.(4)

La possessió de les restes sacres per part de l'església local va comportar situacions de conflicte amb els frares del convent, que celebraven la diada de la santa el 8 d'octubre, fins al punt de celebrar dues festes separades per a una mateixa santa.

Estampa dels goigs de santa Reparada a la seva antiga urna

Aquesta dualitat va arribar als documents de devoció popular com els goigs: "[...] la devoció i l'interès dels feligresos per obtenir indulgències i perdons es veié reforçada per les edicions dels goigs específics que s'imprimiren de cada lloc on s'establí la imatge, el convent i la parròquia. *'Els goigs de la Gloriosa Verge i Màrtir Santa Reparada que es cantaven en el convent dels Mínims de la vila de Begur'*, inclouen uns versos localistes que referencien la font miraculosa situada al peu de l'absis del temple. Els versets dels goigs assenyalen que l'aigua tenia propietats curatives per a qui la bevia. Per l'altre costat, també s'imprimiren els *'Goigs del Cos Sant de Santa Reparada, Verge i Màrtir, el qual se venera en la parròquia de Begur'*, donat que el cos de la santa s'hi traslladà al segle XVIII".(5)

Les relíquies de santa Reparada van desaparèixer el 1936, mentre que el convent i contingut ja havia patit l'exclaustració d'un segle abans.

Notes:

1 Croisset, Jean. *Año cristiano: octubre*. Barcelona: Librería religiosa, Imprenta de Pablo Riera, 1863, p. 154

2 Costa, Lluís. *Begur*. Girona: Diputació de Girona; Caixa de Girona, 1993, p. 34

3 Vaquer, Josep. *Santa Reparada i Begur*. [Begur]: Parròquia Begur [1989] p. 31

4 Vaquer, Josep. *Santa Reparada...* p. 51-52

5 Anglada, Anna Maria. "Supersticions al Baix Empordà, una herència mil·lenària", *Revista del Baix Empordà*, 2018, n. 62, p. 8

LA HISTÒRIA DE LES RELÍQUIES DE DOS QUADRES RELIQUIARI

Redacció.- El tipus de reliquiari en format de quadre és força habitual. Es tracta de plafons de diferents materials o una tela sostinguda per un bastidor i generalment enquadrada en un marc de metall i de fusta. Sol ser rectangular i s'ha utilitzat, especialment, en aquells casos en què aplega diferents relíquies. S'associen a diversos sants.

La relació entre els sants pot ser evident, per exemple per haver format part d'un mateix orde, però també hi ha una gran varietat de possibilitats que facin compartir les restes en un mateix suport. En un dels casos extrems, es van popularitzar els que es podrien dir reliquiariis calendari amb 365 relíquies de sants, una per a cada dia de l'any.

La producció d'aquests quadres s'atribueix a un treball de convent de monges, per l'estil amb què estan confeccionats i el predomini de feina de cosir o brodar, amb peces i fils daurats i platejats que li donen una aparença de valor material.

Quadre reliquiari 2

L'exemple exposat en aquestes pàgines forma part d'un parell de quadres de les mateixes característiques, mides, materials i procedència, però amb relíquies diferents. En qualsevol cas, és molt interessant la disposició de les restes (les que es conserven), la relació numèrica anotada a la part posterior dels quadres i, especialment, el document que les acompanya. La confecció dels dos reliquiariis va ser labor de sor Maria Rafela Corrius i Sentias, religiosa del convent dominic de Nostra Senyora dels Àngels de Barcelona.

El prevere que va redactar els dos textos els va qualificar com les autèntiques de les relíquies. Es tractava de Lluçà Viñas i Tañà, doctor en teologia, prevere beneficiat de l'església de Vic, en aquest cas de la Pietat, prior i rector de la Reial Casa de Misericòrdia de Barcelona. Segons l'Arxiu Biblioteca Episcopal de Vic, en l'arxiu del Capbreu hi ha documentació de correspondència de l'esmentat religiós entre 1771 i 1776.(*)

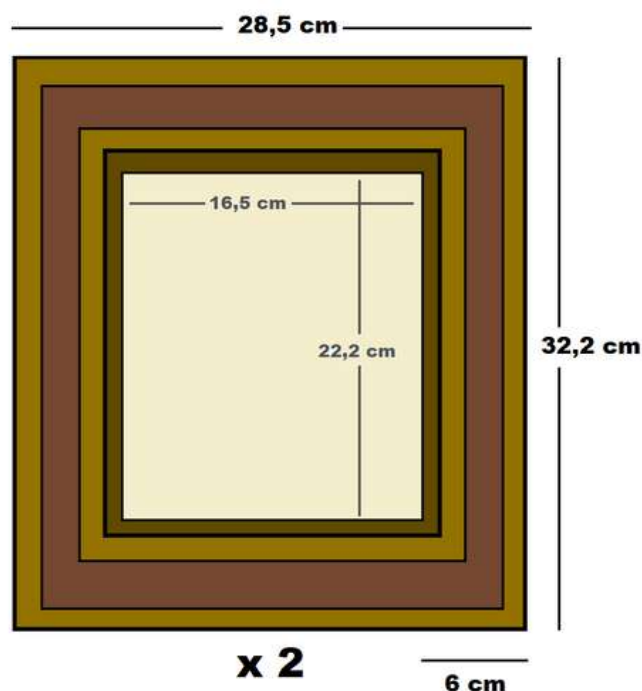
Quadre reliquiari 1

MISCEL·LÀNIA

A l'interior de cadascun dels dos quadres, com s'indica al capdavant de la llista afegida a la banda posterior, es trobaven dos documents. Curiosament, però, estaven intercanviats respecte del quadre al qual corresponien.

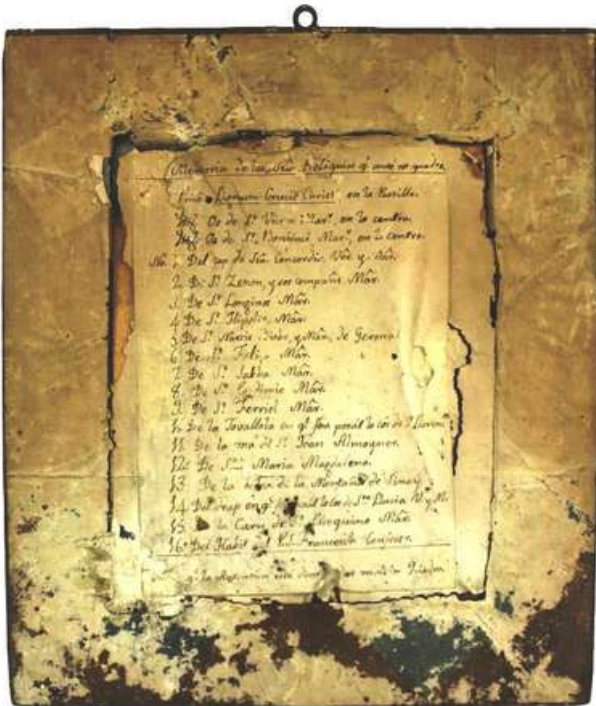
Les dues autèntiques mantenen una mateixa estructura, tret dels canvis en el contingut, i s'indica la procedència de les diferents relíquies.

En el quadre núm. 1 es detalla que les estelles de la Vera Creu, que són al centre de la pastilla de cera, van ser extretes per l'esmentada Maria Rafela Corrius i Sentias d'una altra Vera Creu que es venerava al convent dominic de Nostra Senyora dels Àngels de Barcelona. Seguidament, el prevere detallava que les relíquies que portaven els paperets de sant Vicenç, màrtir, de sant Hipòlit, màrtir (amb el número 4) i el fragment de roba (amb el número 5) del vestit de sant Narcís, màrtir de Girona, els havia extret de l'urna que hi havia rere una reixa sota dos panys i les corresponents claus a l'altar de la Mare de Déu del Roser de l'església de la Pietat de Vic mentre n'era administrador. Seguidament, detallava el conjunt de restes sacres amb l'indicador numèric associat:

1. Del cap de Sta Concòrdia v[erge] y m[àrtir]
2. De S. Zenon, y sos companys m[àrtirs].
3. De S. Longinos mar.
4. De S. Hipòlit mar.
5. De S. Narcís mar.y bisbe de Girona.
6. De S. Fèlix mar.
7. De S. Sabba abat
8. De S. Eudimio mar.
9. De. S. Ferriol mar.
10. De la tovallola en que fou portat lo cos de S. Llorens mar.
11. De la mà de S. Juan Almoynar
12. De Sta. Maria Madalena
13. De la pedra de la montaña de Sinaí
14. Del Drap en què fou posat lo cos de Sta. Llúcia v[erge] y m[àrtir]
15. De la carn de S. Estoquino mar.
16. De l'hàbit del P. S. Francesch conf[fessor].

Seguidament, Mn. Viñas anotava altres referències de tallades: "Que los fracments de os contenguts baix li rètol Bonifasii Mar. són de part de la canella de la cama de S. Bonifaci màrtir que se venera

Posterior del quadre reliquiari 1 amb la llista de relíquies

en un reliquiari de llautó dorat en la capella de S. Segimon Mar. situada en la parròquia de Viladrau, bisbat de Vich, de qual reliquiari los extraguí jo mateix. Finalment, que la de número 6 és de S. Fèlix màr. Y de las moltas que rebé de Roma lo lltm. Barthomeu Sarmentero, Bisbe de Vich, per la consagració de las Aras, y dit lltm., ó son confessor, las entregà a mon pare. Pero totas las restants contengudas baix de número (a excepció de las de número 4 y 5 que las traguí de la capella del Roser, de la Pietat de Vich, com sobre tinch referit) las extragué lo reverent Joseph Masvidal prevere y sagristà de la seu de Vich, a petició mia, de las moltas que estan collocadas y se veneran en lo altar del Sacrari de dita Santa Iglésia”.

L'autèntica del quadre núm. 2 proporcionava, igualment que l'anterior, dades concretes de les relíquies que contenia.

“Que la creu que conté la pastilla existent en lo present quadro és del Lignum Crucis Christi, extret per mi mateix, de una creu de cristall closa more solito vinguda de Roma ab sa corresponent autèntica.

Que la part de la testa baix lo rètol Lusii P. V.m. és del cap de S. Lucio Papa y màrtir que se venera en la capella de Nostra Señora del Roser de la Iglesia de la Pietat de la ciutat de Vich, en una urna tres una reixa de ferro, tancada ab sos panys y claus, de ahont la extraguí jo mateix trobantme administrador de dita Iglesia: Y de la mateixa urna extraguí també los dos fragments de os continguts baix del núm. 6, que són dels Sants Màrtirs Llucià i Marcià Patrons meus, y de dita ciutat, ahont existeix y se venera major porció.

Que las demás reliquias contingudes baix dels 15 números restants són realment com se segueix:

1. Del vestit de S. Mario màrt[ir]
2. De la galta de S. Emeri màrt[ir]
3. Dels SS Massas de Saragosa
4. De la casulla de S. Olaguer B[isbe] de B[arcelona]
5. De S. Narcís mar.y bisbe de Girona.
6. Dels SS. MM. Llucià y Marcià
7. Del vel de Nostra Senyora de Loreto
8. De la túnica de S. Bernardino de S[iena]
9. De Sta. Theodora màrt[ir]
10. Del cilici de S. Calixto Papa
11. De S. Fructuós màrt[ir]
12. De S. Candido màrt[ir]
13. De la túnica de Sta. Maria Socós
14. De S. Climent màrt[ir]
15. De la pedra del sepulcre de Christo
16. De S. Fidel màrt[ir]

Finalment, que las contengudas baix dels números 1, 7, 11 y 16 se extragueren de certs Reliquiaris autèntichs del convent de Nostra Senyora dels Àngels de Barcelona: las de números 4, 9, 12, 13 y 14, las extraguí jo mateix lo dia 23 de novembre de 1781, de altre Reliquiari que té y venera, ab sa corresponent autèntica, la comunitat de religioses terciàries del convent de Nostra Senyora de la Misericòrdia de Barcelona. Y

MISCELLÀNIA

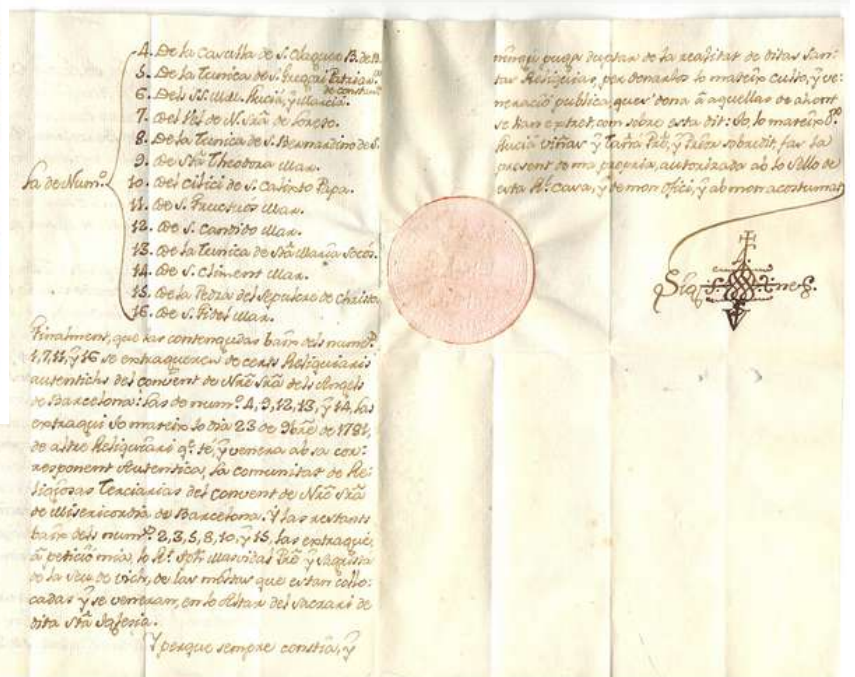
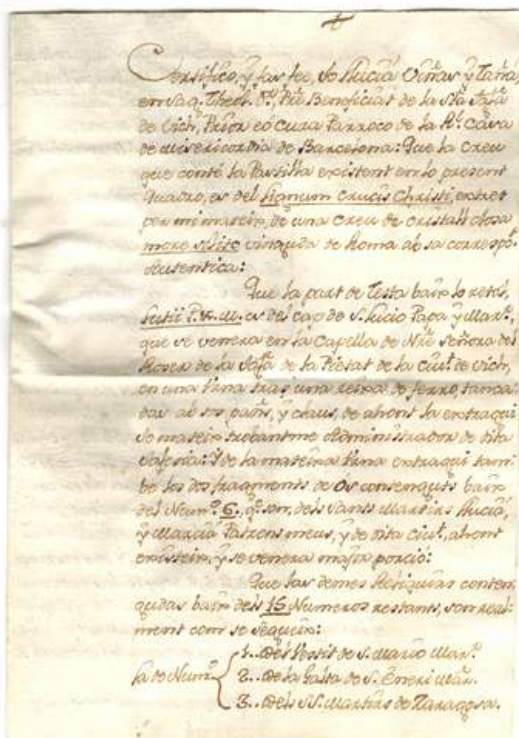
las restants baix dels números 2, 3, 5, 8, 10 y 15, las extragué á petició mia, lo Reverent Joseph Masvidal prevere y sagristà de la seu de Vich de las moltes que estan collocadas y se veneran, en lo Altar del Sacrari de dita Iglesia”.

Totes dues acabaven amb la confirmació de la veracitat de les restes sagues: “Y perquè sempre constia, y ningú puga duptar de la realitat de ditas santes relíquies, per donarlos jo mateix culto y veneració pública, ques dona à aquelles de ahont se han extret com sobre està dit: Jo, lo mateix Doctor Lluçιά Viñas y Tañá, prevere y prior sobredit fai la present de mà pròpia, autorizada

ab lo sello de esta Real casa, y de mon ofici y ab mon acostumat”. Aquests dos quadres, i especialment els dos documents que els acompanyen, ofereixen informació més enllà de la que forma part del text. Si bé esmenten d'on procedien les relíquies, com i qui les havia obtingut o qui havia confeccionat els reliquiaris, també certifiquen que l'aspecte important en la redacció d'una autèntica, en aquest cas ben artesanal, era la seguretat en la continuïtat de la custòdia.

Nota:

* ABEV: 5.1.24. Arxiu del Capbreu. Correspondència

Autèntica del quadre reliquiari 2 on s'esmenten els detalls de les relíquies

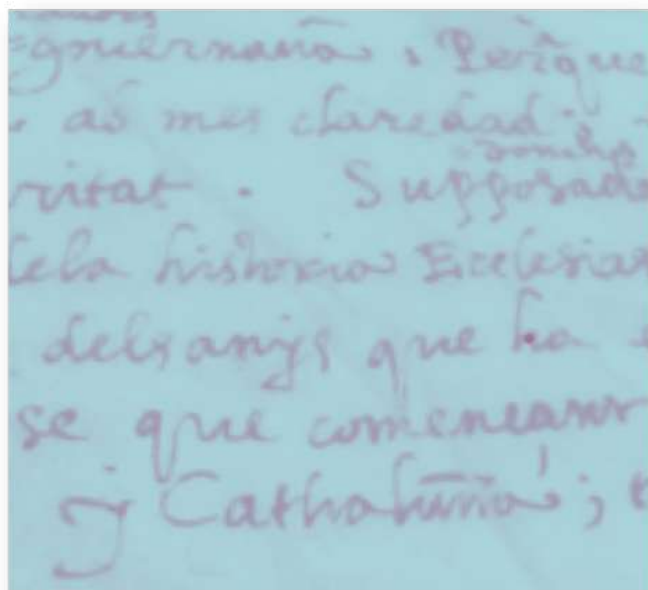
QUATRE-CENTS ANYS DE LA MORT DEL JESUÏTA PERE GIL

AUTOR D'UN MANUSCRIT SOBRE LES SEVES RELÍQUIES DELS SANTS CATALANS
I INVESTIGADOR DE LES RESTES DE SANT PACIÀ

Redacció.- El 15 de setembre de 1622, moria el jesuïta Pere Gil i Estalella. Entre d'altres obres d'interès, va deixar un manuscrit titulat *Vidas dels sants de Cathaluña que foren naturals o visqueren o moriren en ella, o las reliquias principals dels quals se troban en Cathaluña, extensament referides*. Malgrat que pot considerar-se un esberrany incomplet, és una de les primeres obres escrites en català i dirigides a l'estudi de les relíquies de sants al país.

L'any 1958, Àngel Fàbrega, canonge arxiver i historiador de la catedral de Barcelona, va donar valor al text de Pere Gil mitjançant un article a *Analecta sacra tarraconensia* i en va fer una transcripció parcial.(1) Es troba relligada a una altra obra manuscrita i coneguda del jesuïta *Geografía natural y económica de Cataluña* dipositada a la Biblioteca Pública Episcopal del Seminari de Barcelona (ms. 235). Són quaranta-set folis, amb molts espais i fulls en blanc en què només apareix l'encapçalament "Vida, martiri, miracles y Reliquias" seguit del nom del sant. (2)

En aquesta obra manuscrita, Gil apuntava la forma que cal desenvolupar a l'hora d'escriure vides de sants, d'acord amb els dictàmens del Concili de Trento, i de quines fonts i autors era millor prendre referència. Seguidament, passava a fer relació dels sants catalans dividits en dos grups: d'una banda, aquells que havien estat reconeguts per l'Església, i, de l'altra, anotava aquells que es podien considerar "homens illustres de Cathalunya en sanctedat de vida y glòria de miracles los quals no són sants canonitzats per la Iglésia, ni escrits en los Martyrologis, però són tinguts y reverenciats com a sants en molts llocs de Cathalunya".

Del primer grup va anotar els noms següents: sant Magí de Tarragona, sants Fructuós, Eulogi i Auguri de Tarragona, sant Feliu de Girona, sant Cugat de Barcelona, santa Eulàlia de Barcelona, sant Sever de Barcelona, sant Vicenç de Cotlliure, sants Vicenç, Oronci i Víctor de Girona, sant Anastasi de Badalona, sant Narcís i el diaca Feliu de Girona, sant Pacià de Barcelona, santa Madrona de Barcelona, el papa sant Damas, els bisbes urgellencs sant Just, sant Ermengol i sant Ot, i sant Licer i Lleïr de Lleida.

Dels sants esmentats, Gil va fer constar fets estrictament relacionats amb les seves relíquies en el cas de sant Cugat, de santa Eulàlia (de qui esmenta la primera translació (878) i la segona translació (1339)), de sant Pacià, de sant Sever (translació de 1405) i de sant Anastasi. En alguns casos desenvolupava una breu dissertació i en molts d'altres, només la insinuava.

P. PEDRO Gil Doctor Theolec dela Cōpañia de IESVS.

Del segon grup, format per personatges que encara no havien estat canonitzats per l'Església (tot i que alguns ho serien en algun moment posterior), en detallava: sant Ramon de Penyafort de Barcelona, el beat fra Garí de Montserrat, sant Fort del monestir cartoixà d'Scala Dei, sant Oleguer de Barcelona, el benaventurat infant del monestir de Sant Pere de Casserres, el beat fra Pau del monestir de conventuals a Perpinyà, beata sor Delfina del convent de clarisses de Barcelona, el beat fra Salvador d'Horta i el beat Joan d'Organyà del monestir de les Avellanes.

En un tercer grup, a més dels esmentats, l'autor va enumerar noranta-cinc sants de la resta de la península Ibèrica.

Pere Gil i les relíquies de sant Pacià

La participació de Pere Gil en aspectes hagiogràfics i sobre relíquies va anar molt més enllà de la redacció del manuscrit. Així ho considerava Àngel Fàbrega: "El gran bisbe barceloní Joan Dimas Loris (1576-1598), per molts títols il·lustre i meritíssim de la història eclesiàstica de la nostra diòcesi, se'l va associar per dur a terme la comesa de restaurar i impulsar el cult als sants barcelonins. Així Gil va prendre part activíssima en la recerca de les relíquies de sant Pacià, i quan es va creure el 1593 que aquestes havien estat trobades a l'església dels Sants Just i Pastor, va intervenir personalment

amb el bisbe en la identificació de les restes que es creien del gran bisbe de Barcelona, encara que el seu sentit crític perspicaç el va vedar reconèixer-los com a autèntics. Va ajudar a més el bisbe Loris a promoure les canonitzacions de sant Oleguer i de sant Ramon de Penyafort [...]".(3) La transcripció de les pròpies paraules de Pere Gil la va fer Mateu Aymerich a *Nomina, et acta episcoporum barcinonensium* de 1760 explica la seva participació en la recerca de les relíquies del bisbe barceloní de la segona meitat del segle IV (4):

"Las reliquias de aquest Sant se sabia antiguament quinas eran, y ahont estaban; pero ab tanta successió de temps tant llarch de mes de mil y doscents anys, tanta mutació , y varietat de cosas , per la entrada primerament dels Godos, y despues dels Moros en Espanya, y en tota Catalunya, y Barcelona, se son perdudas, de modo, que nos te certa noticia dellas. En la Parroquia de Sant Just de la Ciutat de Barcelona en una estancia, ò cambra que esta dins la Iglesia cerca del cor alt dels Capellans, y havia una caixa tancada , en la qual deyan los Obrers, y alguns Capellans, que se tenia casi per tradició, que estarian las reliquias de Sant Pacià; però com estava en aquella estancia, ó cambra sens ninguna veneracio, ni de aquella caixa y havia scriptura ó memoria antigua, ó moderna autentica que donas se, y ses certitut ó probanza

MISCELLÀNIA

certa, nos seya cas de assó. Lo molt Illustre, y Revendissim Señor Don Joan Dymas Loris, lo qual per espay de 22 anys, ço es desde el any 1576 sins al any 1598 a 8 de Agost en lo qual dia morí sou Bisbe de Barcelona, y governá aquella Iglesia y Diocesi. ab molta sollicitut, y prudencia, sou devotíssim de Sant Pacía, y aixis seu grans diligéncias en las Iglesias, y archius de la Seu, de las Parroquias, y Monastirs de Barcelona, y son Bisbat, per veurer si podia trobar escripturas, ó titols de pedras , ó altres cosas, que donassen alguna cognició, ó rastre de las reliquias de Sant Pacía én particular a mi mo encornan molts voltes, y yo seu algunas diligéncias, y may se pogue trobar certa noticia de ditas reliquias.

Finalment se determina a 3 de Juny del any 1593 ser visura , y regoneixensa de dita caixa que estava en dita Iglesia Parroquial de Sant Just y aixis en dit dia de dit mes y any, y en presencia dels Senyors Nofre Monserrat Grenollachs Ardidiaca major de la Seu de Barcelona, com á Rector que era de la Iglesia Parroquial de Sant Just, Nofre Pau Sellers, Dega y Canonge de la Seu de Barcelona, y Vicari General de dit Senyor Don Joan Dymas Loris Bisbe de Barcelona, y de mi Pere Gil, qui scrich la present historia, y del Pare Matheu Reguer, los dos Presbyteros Religiosos de la Companyia de Jesus, y de Sebastia Grau, de Pau Serrer Sacerdot, y Vicari de Sant Just, y de Don Joan Malendrich, y Nofre Torròs y Francesch Calca

Reliquiari amb les suposades restes de sant Pacià que es troben a la basilica dels Sants Just i Pastor de Barcelona

Cavaller, y de Francesch Pujò, Notari, y de altres estant dit Senyor Bisbe dalt en lo Cor de Sant Just en presencia deis predits, y ensesa una atcha gran de cera blanca, feu trauer dita caixa de dita estancia, y posada sobre una taula, que per assò estava aparellada, la feu obrir. Era dita caixa de sis palms de llarch poch mes ò menos, y de cerca de dos palms de alt, y palm y mitj de ample poch mes ò menos. Tenia devant pintadas las armas de la Ciutat de Barcelona i tenia devant en la porta quatre forats á modo de senelles de lladrioles, que te per cert servirian antiguament per ametrer diners. No tenia clau la porta de la caixa peraque pogues ser oberta. La porta demunt estava enclavada ab claus llarchs y grossos com dinals majors. Fou cridat un manyà lo qual ab martell, escarpa, y tenallas la obri. Uberta que fou la caixa, foren en ella vist molts ossos de brazos, camas, cuixas, espinada, costellas, calavera, y los mes llarchs, y grossos estavan lligats en una cordeta de llampeca, que serian de casi bona, o la major part

dels ossos de un home, excepto la calavera, de la qual faltava la major part, y la espinada, y dits, de las quals parts ne faltava molta part. Digue lo Senyor Bisbe a mi Pere Gil, que jols tragues. Fou posada una taula ab una toballa de Altar, y jols tragué tots ab mas proprias mans sens deixar res en dita caixa. Trobarens dos ó tres trossets de tefatà molt vells, y gastat de color vermell. Sou mirada dita caixa ab molta diligencia, y consideració dins, y fora de ella. Nos trobà en tota ella titol ni scrit ni lletrero, ni pergami, ni acte, ni cosa alguna que donàs noticia, que dits ossos fossen de Sant Pacià, ò de altre Sant. Lo Senyor Bisbe determinà, que dits ossos en continent fossen designats per Metjes, y Cíurgians experts, quins ossos eran, y de quina part del cos, y de quanta quantitat, y quant entre tots. Feta esta designació ab acte publich de Notari, y presents predits, y altres per Testimonis, mana sa Senyoria, que dits ossos; fossen posats en una caixa nova quadrada ab mes decencia, y fossen guardats en

los armaris de la Sacristia de Sant Just debaix de clau en los quals armaris està la plata y las relíquies de dita Iglesia, fins tant, que lo dit Senyor Bisbe, ó sos successors altre cosa expedient ordenassen , y que de tot lo predit se fes acte autentic de tota la pedita diligencia, per lo Prior Joan Preñenosa Notari y Secretari de dit Senyor Don Joan Dymas Loris Bisbe de Barcelona, ab los testimonis, dia, mes, y any predits.

Acerca de la festa, que á 9 de Mars del glorios Sant Pacià se celebra en Barcelona, se ha de advertir, que desde ques fa festa del predit Sant Pacià en Barcelona, que per ventura ha mes de mil anys, solament se feya de ell festa doble, com de altre Confessor, sens altre major solemnitat. Lo Senyor Don Joan Dymas Loris Bisbe de Barcelona per devoció gran que tenia al Sant, dona mil ducats poch mes , ó menos a la Seu de Barcelona, perquè de ells se fundas renda annual ab la qual lo dia de la festa se celebràs doble major, sens Ostavas ab major distribució per el Bisbe y Canonges y Capellans ab gran lluminaria , y regosig. Y finalment en son ultim testament manà que son fos sos sepultat dins de dita Capella als peus del Sacerdot, quant diu la missa, y jom trobi en sa sepultura, y aixi ho viu tot cumplit. La ànima del qual estiga en la Benaventuranca. Tot pera major gloria de Deu Omnipotent, y reverencia de Sant Pacià, y edificació de las ànimes. Amen."

Malgrat els dubtes de Pere Gil sobre les relíquies de sant Pacià, es va constituir un tribunal eclesiàstic per determinar la seva autenticitat. Jeroni Pujades, a la seva *Crònica Universal del Principat de Catalunya*, escrita a principis del segle XVII, va anotar: "A la Cúria eclesiàstica de Barcelona, davant del senyor Rafael de Roviola bisbe de la mateixa ciutat, a instància del Procurador Fiscal de la pròpia Cúria, i de D. Gerónimo Torres, D. Francisco Argensola i de Copons senyor dels Pallargues, Jaime Magarola mercader, Gabriel Benet Pedrol apotecari, Miguel

Vidal ganiveter, Jaume Lleopart boter, ciutadans de Barcelona, obrers de la dita església parroquial de Sant Just i Sant Pastor, á deu i nou d'octubre de mil sis-cents vuit es va començar a formar el procés de la invenció de les venerables relíquies d'aquest Sant, en poder de Miquel Vives notari públic de Barcelona, i escrivà del Vicariat d'aquesta Cúria. Esperem en Déu nostre Senyor que es continuarà; i segons el que es multipliquen els miracles, s'augmentarà la fe i esperança, a glòria i honor de Déu, en reverència del Sant i benefici nostre".(5) Aymerich, per la seva banda, també confirmava que no s'havia determinat la certesa de la relació de les relíquies amb sant Pacià: "És probable que hi hagués una opinió generalitzada a favor de les dites Relíquies, ja que a partir de l'any 1654 foren exhumades per a la veneració pública a SS. Al temple del Just i Pastor dins la capella, i a l'altar de S. Pacià. Tanmateix, la sentència no apareix. Que es trobi i es produeixi, perquè els fidels veneren amb més seguretat i més comoditat".(6)

Notes:

1 Fàbrega, Àngel. "El P. Pedro Gil, S. J. (1622) y su colección de Vidas de Santos". *Analecta sacra tarraconensia*. v. 31, núm. 1, 1958, p. 5-25

2 Iglésies, Josep. *Pere Gil, S. J., 1551-1622 i la seva Geografia de Catalunya*. Barcelona: Societat Catalana de Geografia, Institut d'Estudis Catalans, 2002, p. 51-52

3 Fàbrega, Àngel. "El P. Pedro Gil..." [op. cit.], p. 2

4 Aymerich, Mateu. *Nomina, et acta episcoporum barcinensium; binis libris comprehensa, atque ad historiae, et chronologiae rationem revocata*. Barcelona: Ioannem Nadal, 1760, p. 246-250

5 Pujades, Jeroni. *Crònica universal del Principado de Cataluña*. Barcelona: Imprenta de José Torner, 1831n v. 3, p. 238-139

6 Aymerich, Mateu. *Nomina, et acta...* [op. cit.], p. 250

EL 'VENERAT' PEU DE LA MARE DE DÉU DE ROCAPREVERA

Redacció.- Les relíquies indirectes, virtuals o abstractes, ofereixen formes diverses i se'n poden trobar de diferents tipus, com ara les mides i les mesures.

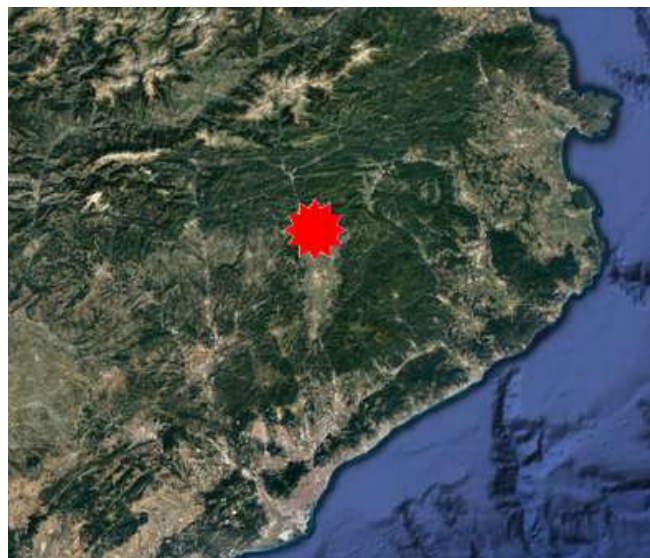
Les mides representaven, en un tram de cinta de roba, la longitud de l'alçada o de la circumferència d'alguna secció d'una imatge escultòrica venerada. Altres models més elaborats, però amb la mateixa voluntat d'evocar la icona de forma simbòlica, eren les mesures o contorns més o menys idealitzats d'alguns atributs o d'un component propi de la figura.

El santuari de la Mare de Déu de Rocaprevera de Torelló va distribuir una mesura impresa ben singular i sense altra d'equivalent en tot el territori de parla catalana. El gravat oferia, a diferència d'altres mesures molt més esquemàtiques, un disseny molt realista d'un peu humà. La impressió podia trobar-se a les dues cares del full i retallat tot seguint la forma corresponent.

L'anvers contenia el dibuix d'un peu, amb els corresponents cinc dits, escapçat pel turmell. L'interior del suposat tall contenia una oració amb una clara i indubtable referència a la patrona de Torelló:

Santuari de la Mare de Déu de Rocaprevera.

*"Verge de Rocaprevera
En tot treball empareu
Al qui adora vostra peu
Ab una fé verdadera".*

Al revers, en aquells casos on es mostrava la planta del peu, hi havia estampada una serp, cargolada a la zona dels dits, i una lluna minvant al taló. El text escrit en aquesta banda tenia diferents versions. En català, segons la reproducció que en va fer Joan Amades al Costumari català, contenia els següents versos:

*"Amb pia veneració,
Beso vostra planta bella.
Roca forta on s'estabella,
La testa vil del dragó.
Roca sou de salvació
De l'home a l'últim instant.
Roca que el cel va escalant.
Roca contra impietat mur.
Roca contra el vici impur.
Verge de Roca-Prebera".*

MISCEL·LÀNIA

Imatge actual de la Mare de Déu de Rocaprevera.

D'aquesta oració se'n van imprimir versions en castellà. Una de les adaptacions deia el següent:

*“¡Oh, María Celestial!
Pues vuestra planta feliz
Logró pisar la cerviz
De la Serpiente infernal,
Pise yo con planta tal*

*El vicio, y toda desgracia,
Siguiendo por su eficacia
La senda de la virtud.
Sea en mi vida salud
y muera con ella en gracia”.*

I una altra contenia aquestes paraules:

*“Con pia veneración
Beso vuestra planta bella
Roca fuerte do se estrella
La cabeza del dragón:
Roca sois de salvación
Al hombre en su hora postrera
Roca del cielo escalera,
Roca contra impiedad muro
Roca contra el vicio impuro
Virgen de Roca-prevera”.*

Després d'aquests poemes, cadascun dels quals feia al·lusió a la serp que l'emmarcava, hi havia una estrofa de quatre versos en què prenia protagonisme la lluna.

*“Pues sou lluna sens llunár
Cristall sens taca, Maria,
Limpieu la ánima mía
Perque pugui al Cel pujar”.*

*Verge de Roca-prevera,
En tot treball ampareu
Al qui adoria vostre peu
Ab una fé verdadera.*

Cara superior del
peu de la Mare de Déu de Rocaprevera.

MISCELLÀNIA

**NOSTRA
DE ROCA-**

Deprecacions.
Pues sou lluna sens llunar
Cristall sens taca, Maria,
Limpieu la ànima mia
Perque puguia al Cel pujar.
Verge verdadera
De Roca-prebera,
Junt ab Sant Fortià
En sa última bora
Assisti Senyora
Al devot Christià.

**SENYORA
PREBERA.**

Deprecacion
Verge de Roca-pre
En tot treball ampara
Al devot que vostre pe
Adora ab fe verdadera
Pues sou forta Roca
Ahont qui en Vos toca
Preveu felis port:
Bebeunos Senyora
Ara, y en la hora
De la nostra mort.

Vich: Imp. de Valls, 1879.

Verge de Roca-prebera
En tot treball amparau
Al devot que vostre pe
Adora ab fe verdadera.

Capçalera dels goigs de
1879 on es repeteix
l'estrofa de la cara
superior del peu

L'estampació que en va fer Amades era diferent:

*"Sobre'l trono de la lluna
I coronada del sol.
Sou del foc bella columna.
Guia del poble espanyol".*

En castellà, traducció de l'anterior, deia el següent:

*"Sobre el trono de la luna
Y coronada del Sol
Sois del fuego la coluna
Guía del pueblo español".*

Finalment, hi constava una nota idèntica en els tres testimonis estudiats: *"A tota deprecació á Nostra Senyora de Roca-Prevera se guanyan 40 dias de indulgencia concedits per lo Illm. D. Pere Martínez de San Martin, bisbe de Barcelona"*.

Aquesta frase indica dos aspectes interessants: per una banda, es tractava d'una deprecació o, com es defineix, una pregària per allunyar un mal no desitjat; per altra banda, esmenta el bisbe de Barcelona Pedro Martínez de San Martin, que va ser prelat entre 1833 i 1849.

El torellonenc Joan Castells esmentava un fet de la seva infància molt revelador. En el seu record, que caldria situar a la segona dècada del segle XX, el capellà custodi de Rocaprevera ofería un peu de plata als devots per venerar-lo i besar-lo en representació del peu de la Mare de Déu; aleshores, també posava l'estampa a la seva disposició. Les informacions recollides, per tant, situen la divulgació de l'imprès des de finals de la primera meitat del segle XIX fins a principis del XX.

El simbolisme i l'ús de la planta del peu

La impressió de la suposada planta del peu de la Mare de Déu de Rocaprevera és força menuda. La seva llargada màxima és de 15 cm i les amplades arriben a 6 cm al taló i 7 cm arran dels dits.

La cara superior, de gran realisme, exposa els cinc dits amb les seves ungles amb un traç acurat. La cara inferior, en canvi, conté l'estampa d'una serp cargolada a la meitat del cos tot seguint el perfil del full retallat a la zona dels dits. El taló acull una

MISCELLÀNIA

lluna humanitzada, en quart minvant, que també segueix la corba.

Els dos elements simbòlics, lluna i serp, remetent directament a la figura mariana de la Immaculada Concepció. En la majoria de representacions artístiques d'aquest dogma mostren Maria sobre una mitja lluna i trepitjant una serp.

Les dues icones porten associada una profunda significació. La lluna és un símbol femení que els romans van associar amb la deessa Diana i amb la castedat. En el pensament exclusivament cristià, remet a les paraules de l'Apocalipsi de Sant Joan (Ap 12, 1): "Llavors aparegué al cel un gran senyal: una dona vestida amb el sol, que tenia la lluna sota els peus, i duia al cap una corona de dotze estrelles". El rèptil ofidi directament fa al·lusió a la idea del mal, ésser temptador que va provocar que Adam i Eva caiguessin en el pecat original (del qual la Mare de Déu està lliure) i el trepitja com a gest de victòria sobre la màcula dels humans.

Pintura del torellonenc Joan Rifà i Benet (1926-2009) sobre la Immaculada Concepció a l'església de Nostra Senyora de Gràcia de Manlleu

Cara inferior del peu segons el facsimil imprès a la Gran exposició: Tresors gràfics

Dues edicions dels goigs dedicats a Rocaprevera recullen les oracions que apareixen en una edició dels peus. Es llegeixen a la capçalera, a banda i banda del dibuix de la Mare de Déu amb el nen Jesús al braç i el colom, al costat, amb el reliquiari de sant Fortià penjat del bec. Són reproduccions fetes el 1879 i 1888 a la Impremta de Valls de Vic.

La diversitat de suports amb un mateix missatge i en una època concreta (segle XIX) permet suposar el gran valor benefactor de la seva possessió. De fet, aquesta impressió tenia un ús ben concret. Més enllà de l'aspecte devocional, era emprada de forma terapèutica contra el mal de peu. En tractar de la Mare de Déu de Rocaprevera, Joan Amades

Vista general del santuari de la Mare de Déu de Rocaprevera.

atribuïa la seva invocació per calmar el dolor d'aquestes extremitats. L'obtenció de les estampes i la seva ubicació a l'interior del calçat, segons el folklorista, protegia de patir dolor i alleugeria el cansament. Igualment, es creia que en duïen els grans caminadors i els feia més resistents a la fatiga.

Aquest ús tenia un missatge implícit. L'expressivitat del gravat no permetia dubtes de quina banda anava cara amunt i quina cara avall. No calia saber llegir. Aleshores, quan es duïa a la sabata, el moviment del peu reproduïa la mateixa posició de la Mare de Déu Immaculada: contenir la lluna sota seu i trepitjar la serp (el mal) amb els dits.

L'interès tipogràfic d'aquesta xilografia la va fer mereixedora de formar part de les peces de la mostra *Gran exposició: Tresors gràfics* que es va poder veure al Saló del Tinell de Barcelona entre el 10 de desembre de 1998 i el 28 de febrer de 1999. En aquella ocasió se'n va imprimir un facsímil que, amb una breu explicació, s'oferia als visitants.

Fonts:

Amades, Joan. *Costumari català: el curs de l'any*. Barcelona: Ed. Salvat, 1956, vol. 5, p. 156-157

Galderich (pseud.). *De peus i relíquies virtuals a partir del peu de Rocaprevera* [en línia]. Pícolabis librorum. 9 de març de 2009 [consulta: 16 de setembre de 2022] Disponible a: <http://librorum.picolabis.cat/2009/03/de-peus-i-reliques-partir-del-peu-de.html>

Perejaume. *Mareperlers i ovaladors*. Barcelona: Edicions 62; Museu Nacional d'Art de Catalunya, 2014, p. 315

MUSEU

EL MUSEU *RELIQUIAE SANCTORUM IN CATALONIA*

EL MUSEU *RELIQUIAE SANCTORUM IN CATALONIA* ÉS L'ESPAI VIRTUAL ON TROBAREU UNA MIRADA TRANSVERSAL A LA PRESENCIA DE LES RELÍQUIES DE SANTS A CATALUNYA AMB LA VOLUNTAT DE COMPLEMENTAR LES EDICIONS DE LA REVISTA DEL MATEIX NOM. DISPOSA DE TRES PLANTES: LA PLANTA BAIXA, SOBRE LA SANTEDAT I LES RELÍQUIES DE SANTS; LA PRIMERA, SOBRE LES CLASSES DE RELÍQUIES I DE RELIQUIARIS; I LA SEGONA, AMB SALES PER A DIFERENTS SANTES I SANTS DE L'ÀMBIT TERRITORIAL DE PARLA CATALANA. AQUESTA DARRERA PLANTA S'ANIRÀ AMPLIANT I EN AQUESTA OCASIÓ ES TRACTEN LES RELÍQUIES I DEVOCIÓ ALS SANTS MÀRTIRS, LLUCIÀ I MARCIÀ.

MÈS EFEMÈRIDES D'AQUEST ANY 2022

Catalunya Religió Dc. 27/07/2022

Enguany és moment de diverses commemoracions relacionades amb relíquies de sants. Les ciutats que les veneren han procurat celebrar-ho amb cerimònies religioses i actes culturals. També s'ha produït algun descobriment i noves identifications que caldrà observar amb atenció.

Les relíquies de Sant Cugat, exposades a Santa Maria

13 de juliol de 2022 (13:27:07)

Les relíquies de Sant Cugat, exposades a Santa Maria

La controvèrsia entre Manresa i Sant Fruitós de Bages perdura 650 anys després. L'obtenció de les relíquies dels Cossos Sants per a la Seu manresana és un debat permanent. Una expressió popular es manté a l'imaginari col·lectiu sobre aquell afer de 1372.

Els Cossos Sants van arribar a Manresa dimarts fa just 650 anys

El trasllat de les relíquies des de Sant Fruitós en processó va fer moure la festa major al 30 d'agost

El trasllat de les relíquies des de Sant Fruitós en processó va fer moure la festa major al 30 d'agost

Fa 650 anys que ens van robar "Els Cossos Sants"

Jana Gracia

RELÍQUIES SÓN NOTÍCIA

LA VANGUARDIA
MAGAZINE

MODA / BELLEZA / PROTAGONISTAS / DISEÑO / BUENA VIDA / VIAJES / COMPRAS [SUSCRIBETE](#)

UN ASOMBROSO ESTUDIO DE LA INTIMIDAD

Embarazos y partos de las reinas de España: del uso de reliquias a la viagra medieval

• Gestaciones fingidas, disimuladas e incluso fantasma: los autores del ensayo, médicos ambos y divulgadores científicos, presentan un anecdotario insólito

Juana I de Castilla, María Eugenia de Battenberg y María Luisa de Orleans, entre otras muchas soberanas, han jugado un papel fundamental en la historia monárquica española. (Otras fuentes)

ANDRÉS GUERRA
18/08/2022 07:00 | Actualizado a 18/08/2022 07:32

Las más devotas, como María Cristina Habsburgo-Lorena, esposa de Alfonso XII, se hizo llevar a palacio la reliquia de la Santa Cinta, el báculo de Santo Domingo de Silos, el relicario de las Sagradas Espinas del monasterio de Montserrat y la pila bautismal de Santo Domingo de Guzmán.

Última Hora

Noticias | Local

El relicario mallorquín que acabó en el Louvre

Fabricado en 1220, esta pieza sacra multilobulada procede de un templo, aunque se desconoce cuál y cómo llegó a la Isla

El relicario que estuvo en una iglesia mallorquina y acabó en el Louvre, París

Jesús García Marín | Palma | 25/08/22 3:59

El **museo del Louvre**, en París, conserva un relicario multilobulado procedente de una iglesia mallorquina envuelto de incógnitas. La pieza, que contuvo reliquias de San Francisco de Asís, consta de un núcleo de madera recubierto de cobre, hecho tal vez por esmaltadores de Limoges. Se fabricó en 1228 poco después de la canonización del fundador de los franciscanos, lo que aumenta considerablemente su valor histórico.

Esta pieza sacra procede, según el inventario del museo, de una **iglesia mallorquina**, aunque no sabemos cuál, ni cómo llegó a la Isla, ni cómo salió de ella. Se vendió en 1899 en París al Estado francés. Pertenecía a la colección de Charles Ducatel y en la operación intervino un personaje llamado Michel Boy. Poco más se sabe. Ducatel tenía una magnífica colección de marfiles y objetos de orfebrería de la Edad Media y del Renacimiento... y consiguió esta maravillosa joya que estuvo en Mallorca, de donde también se esfumó. No está de más recordar aquí que los toros de Costitx habrían acabado también en el Louvre si el ministro Castelar no hubiese ordenado que el Estado los comprara y los exhibiera en el Museo Arqueológico Nacional. Y tampoco está de más preguntarse si no deberían estar en Mallorca.

32 EL 9 NOU Divendres, 15 de juliol de 2022

Una festa per a un 'miracle'

La Congregació dels Dolors de Vic recupera la Festa del Sant Crist de l'Hospital després d'acollir la imatge i els corporals 'miraculosos'

Vic

M.E. El 12 de juliol de 1637 mossèn Jaume Miret deia missa a la capella de l'Hospital de la Santa Creu de Vic quan, després de llegir un fragment de l'Evangeli, es va adonar que sobre els corporals que tenia estesos damunt l'altar havien aparegut nou taques que semblaven de sang. En un primer moment ningú no va poder certificar l'origen d'aquelles marques, però l'imaginari popular, en plena eferescència de la pietat barroca, ho va relacionar amb la imatge del Crist crucificat que hi havia just a sobre l'altar: havia sagnat. Prenia cos, d'aquesta manera, el suposat miracle del Sant Crist i es desfermava la devoció vigatana, que implorava la imatge en processos i rogatives. Fins i tot es va fixar una festa, cada 12 de juliol, per commemorar els fets, que va estar vigent fins als anys 60 del segle passat.

Aquesta setmana, la Congregació de la Mare de Déu dels Dolors ha volgut recuperar aquesta festa, en part com a *contrapartida* al fet que, donada la secularització de l'església de la Santa Creu —que esdevindrà el nou paranimf de la UVic-UCC—, han assumit la custòdia tant de la imatge del Crist com d'aquests corporals amb les suposades taques de sang.

Ball dels Cavallets cotoners, aquest dimarts als Dolors, davant la imatge del Sant Crist

La festa va arrencar dilluns amb el detallat relat i contextualització que va fer el manlleuenc Joan Arimany, especialista en religiositat popular, sobre "El miracle de la sang". Dimarts, coincidint amb el 12 de juliol, es va celebrar una missa. Tot seguit, Ramon Redorta va entonar, amb instruments barrocs, uns goigs dedicats al Sant Crist, i es van interpretar el Ball de l'Espigollet, a càrrec d'Isabel Manaut, i el dels Cavallets cotoners. "Aquesta festa havia tingut un gran arrelament i l'objectiu seria recuperar-ne aquest caràcter popular", apuntava Xavier Cervera, membre de la congregació i un dels impulsors d'aquesta recuperació.

La imatge i els corporals

Vic Durant aquests dos dies s'han pogut visitar a la nau central dels Dolors tant la figura del Crist com els corporals. De fet, no es tracta de la imatge original barroca, d'autor desconegut, cremat durant la Guerra Civil, sinó d'una reproducció molt fidel que el 1941 va fer l'escultor Pere Puntí. De la figura original només van quedar els fragments de dos dits, que encara es conserven, així com una corona de plata, possiblement del segle XVII, que també es va cremar i que s'ha fet restaurar i dimarts l'hi van tornar a col·locar. Els corporals, en canvi, sí que es van poder salvar durant la guerra i avui es poden arribar a visualitzar les nou suposades taques de sang.

QUADERN

LITERATURA ART I ARQUITECTURA CINEMA I TELEVISIÓ MÚSICA TEATRE TENDÈNCIES

POSTAL / TARRAGONA | OPINIÓ

Relíquia i mamadeta

Les Festes de Santa Tecla han estat especials perquè fa 700 anys que va arribar la relíquia del braç de santa Tecla a Tarragona i això té molta importància en el costumari cultural de la ciutat

El braç de Santa Tecla és tant o més important que la mamadeta.

ANNA BALLBONA

28 SEPT 2022 - 08:09 CEST

rtvilafranca.cat

PORTADA NOTÍCIES RÀDIO VILAFRANCA PENEDÈS TELEVISIÓ A LA CAPTA PUBLICITAT

TOTES LES NOTÍCIES

Any: TOTS Mes: TOTS Dia: TOTS Categoria: **FILTAR**

Les relíquies de Sant Fèlix tindran una nova urna per garantir-ne la seva conservació

Actualitat, Cultura, Destacats, Societat | 25 d'agost 2021 | Redacció

Ara mateix, aquestes relíquies es troben a les dependències de Vinseum a Cal Berger per fer-ne la seva neteja i conservació.

S'estan fent tasques de restauració de l'urna i les relíquies de Sant Fèlix

Actualitat, Cultura, Societat | 10 Juny 2021 | Sergi Anson

el 3 de vuit

Actualitat | Economia | Vins i Caves | Cultura | Castells | Gastronomia | Esports | Opinió

Actualitat | Vilafranca | #fmvilafranca3d8

Sant Fèlix estrena urna

3d8 TOIO

25/08/2022 - 19:04h

La relíquia del patró de Vilafranca del Penedès va ser col·locada a sota l'altar de la cripta de Santa Maria el 19 d'agost

Basílica dels Sants Màrtirs Just i Pastor

RELIQUIAE

LES RELÍQUIES EN LA CONSTRUCCIÓ DE SANT JUST

8 D'OCTUBRE DE 2022 - 11.30 H.

VISITA GUIADA I GRATUÏTA.

10 PLACES. MÀXIM DUES PERSONES PER RESERVA.

PER REALITZAR LA VISITA S'HA D'ACCEDIR AMB LA CONFIRMACIÓ DE LA RESERVA.

RESERVES:

VISITSANTJUST@GMAIL.COM

PROPER NÚMERO: 1 DE GENER DE 2023

Dossier: SANT FRUITÓS I DIAQUES, ELS PRIMERS SANTS CATALANS

Relíquies al territori: EL PLA DE L'ESTANY (I 3)

El reliquiari: EL SEPULCRE DE SANTA EULÀLIA DE BARCELONA

LA CANONITZACIÓ EPISCOPAL DE SANT PERE ORSÈOL

Relíquies de:

Sant Felicià de Mataró

Sant Pere Nolasc

Sant Enric d'Ossó

AMB LES SECCIONS HABITUALS I MOLT MÉS,...

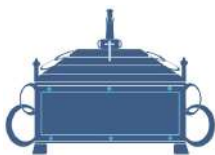
SUBSCRIPCIÓ GRATUÏTA A:

SUBSCRIPCIÓ REVISTA

Voleu accedir i descarregar números anteriors?

Cliqueu la imatge

**RELIQUIAE
SANCTORUM
IN CATALONIA**

**DIRECCIÓ I REDACCIÓ: JOAN ARIMANY I JUVENTENY
AMB LA COL-LABORACIÓ DE JORDI LLABRÉS I SANS
I JOAN TORRES I DOMÈNECH**

<http://www.joanarimanyjuventeny.cat/Autoria/>

Contacte © 2022 joan arimany juventeny

Correcció:
N CONSORCI PER A LA
NORMALITZACIÓ
LINGÜÍSTICA
CNL d'Osona - OC de Manlleu

AGRAÏMENTS:

JOAN TORRES DOMÈNECH, CNL-OC DE MANLLEU, MUSEU EPISCOPAL DE VIC, MUSEU DEL TER, I NORA VELA